

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ

આર/સ્પેશલ ક્રિમીનલ એપ્લીકેશન નંબર ૮૦૦૭/૨૦૨૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમુર્તિ સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી

અને

માનનીય ન્યાયમુર્તિ સુશ્રી ગીતા ગોપી

|   |                                                                                                                           |    |
|---|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ૧ | શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?                                                  | હા |
| ૨ | પત્રકાર રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?                                                                                         | હા |
| ૩ | શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?                                                                 | ના |
| ૪ | શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે? | ના |

ભાવનાબેન તે લેખાભાઈ રબારીની પુત્રી

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થીતી :

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તર્ફે સુશ્રી અર્યના આર. આચાર્ય (૨૪૭૫)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૪,૫,૬,૭,૮ તર્ફે એ. એ. દાઉદીવ્હોરા (૭૫૧૬)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨,૩ ને નોટીસ બજે પરત (૪)

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ તર્ફે સરકારી વકીલ (૨)

=====

કોરમ : માનનીય ન્યાયમુર્તી સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી

અને

માનનીય ન્યાયમુર્તી સુશ્રી ગીતા ગોપી

તારીખ: ૨૫/૦૬/૨૦૨૧

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમુર્તી સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી)

૧. આ એક અરજી છે જે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ માતા દ્વારા તેની પુત્રીની કસ્ટડી માંગતી અરજી છે, જે હાલમાં તેના છૂટાછેડા લીધેલા પતિ સાથે છે.

૨. અરજદારે પ્રતિવાદી નંબર ૪ સાથે ૧૦/૦૫/૨૦૧૧ પર લગ્ન કર્યા અને તેણીની પુત્રીનો જન્મ ઉપરોક્ત લગ્નમાંથી થયો હતો. પતિ-પત્નીઓ વચ્ચેના

આંતરિક વિવાદોને કારણે લગ્ન તૂટી ગયા હતા, છૂટાછેડાને છેલ્લો ઉપાય માનવામાં આવતો હતો અને તે મુજબ, ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર, તેમની જાતિમાં સ્વીકાર્ય રૂઢિગત છૂટાછેડા દ્વારા, પતિ-પત્નીઓએ આખરે તેમના સંબંધોને ગંભીર બનાવવાનું પસંદ કર્યું.

૩. અરજદારનું કહેવું છે કે છૂટાછેડા સમયે પક્ષકારો વચ્ચે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો કે પુત્રી માતા સાથે રહેશે અને પ્રતિવાદી નંબર ૪ જ્યારે પણ તેની પુત્રીને મળવાનું પસંદ કરશે ત્યારે તેને આમ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે. વચ્ચે તે દીકરીને થોડા દિવસો માટે લઈ ગયો હતો અને માતાને પરત કરી દીધો હતો.

૪. ૦૨/૧૨/૨૦૨૦ પર, પ્રતિવાદી નંબર ૪ તેની પુત્રીને કેટલાક દિવસો માટે લઈ ગયો અને અરજદાર એવી ધારણા હેઠળ હતો કે તે થોડા દિવસો પછી પુત્રીને પરત કરશે. જ્યારે તે ન થયું, અને જ્યારે અરજદારને સમજાયું કે પ્રતિવાદી નંબર ૪ એ ત્રીજી વ્યક્તિ સાથે સગાઈ કરી લીધી છે, ત્યારે ૦૮/૧૨/૨૦૨૦ પર, તેનો ભાઈ અને પિતરાઈ ભાઈ દીકરીને પરત લેવા માટે ગામ મેથન ગયા હતા. ભૂતપૂર્વ પતિ-પ્રતિવાદી નંબર ૪ એ બાળકની કસ્ટડી સોંપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને તેના બદલે, અરજદારના સંબંધીઓને ગાળો આપી હતી.

૫. અરજદારની ફરિયાદ એ છે કે પુત્રી માત્ર ચાર વર્ષની છે અને તેણીએ તેની

માતા સાથે રહેવું જરૂરી છે અને તેના બદલે તેણીને પ્રતિવાદી નંબર ૪ થી ૯ દ્વારા ગેરકાયદેસર રીતે અટકાયતમાં લેવામાં આવી છે. માતાને પુત્રીને મળવાની મંજૂરી આપવામાં આવી રહી નથી, તેથી તેણે પહેલા પી. એસ. આઈ., કાકોશી પોલીસ સ્ટેશનમાં અરજી કરવાનું પસંદ કર્યું. તેણીએ એવી આશંકા વ્યક્ત કરી છે કે પુત્રીની તબિયત સારી નથી અને માતાની સંભાળની અછતને કારણે વધુ પીડાઈ શકે છે. તેથી, વર્તમાન રોગચાળામાં કોઈ અસરકારક ઉપાયની ગેરહાજરીમાં, તેમણે હેબીયસ કોર્પસની રિટ અથવા નીચેની રાહત સાથે અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટની માંગ કરતી રિટ અરજી દ્વારા આ અદાલતનો સંપર્ક કરવાનું પસંદ કર્યું છે:

“૧૨.....

(એ) આ અરજીને સ્વીકારવી અને મંજૂરી આપવી.

(બી) નામદાર કોર્ટને વિનંતી છે કે હેબિયસ કોર્પસ ની રિટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ જાહેર કરીને સામાવાળા ઓથોરિટીને કોર્પસ જેન્સીને આ નામદાર અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવાનો હુકમ કરવા કૃપા કરશો.

(સી) આ અરજીનો સ્વીકાર, અંતિમ સુનાવણી અને નિકાલ બાકી છે, હેબિયસ કોર્પસની યોગ્ય રિટ અથવા પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધ આદેશ અથવા નિર્દેશને આ માનનીય અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવા માટે અને કોર્પસ-જેન્સીને ન્યાયના હિતમાં પસાર કરવામાં આવે;

(ડી) યોગ્ય લાગે તેવા અન્ય કોઈપણ અને વધુ આદેશો પસાર કરવા.”

૬. આ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે આ અરજદાર કોર્પસને રજૂ કરવાની માંગ કરી રહ્યો છે, જે આ વાદીઓના લગ્નમાંથી જન્મેલી પુત્રી છે અને જેને ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર રૂઢિગત છૂટાછેડા પછી માતાની કસ્ટડીમાં ચાલુ રાખવાની હતી, તેને છૂટાછેડા લીધેલા પતિ-પ્રતિવાદી નંબર ૪ દ્વારા અહીં કથિત રીતે અનધિકૃત રીતે લઈ જવામાં આવી છે અને બાળકની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતે ૦૬/૦૧/૨૦૨૦ પર વીડિયો કોન્ફરન્સ દ્વારા કોર્પસને તેની સમક્ષ લાવવાનો નિર્દેશ આપતી નોટિસ જારી કરી હતી.

૬.૧ પરત કરવાની તારીખે એટલે કે ૧૩/૦૧/૨૦૨૦ કોર્પસના પ્રતિવાદી નંબર ૪-પિતાએ પુત્રીને હાજર રાખી હતી. તેમણે સ્વીકાર્યું કે પતિ-પત્ની વચ્ચે રૂઢિગત છૂટાછેડા પહેલેથી જ થઈ ગયા હતા અને બંને પક્ષો દ્વારા એ વાત પર સંમતિ સાધવામાં આવી હતી કે દીકરીની કસ્ટડી પિતા પાસે જ ચાલુ રાખવી જરૂરી છે, જોકે આ અંગે કંઈપણ લિખિતમાં લેવામાં આવ્યું નથી. તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે તેમના બાળકની કસ્ટડી જાળવી રાખવા માટે તેમણે નોંધપાત્ર રકમ ચૂકવી દીધી છે અને આ રકમ અરજદારના માતાપિતાને આપવામાં આવી છે. તેમણે અરજદારને તેમની પત્ની તરીકે પાછા લેવાની ઇચ્છા પણ વ્યક્ત કરી હતી. પ્રતિવાદી નંબર ૪ કચ્છ જિલ્લામાં શિક્ષક તરીકે સેવા આપી રહ્યો છે અને બાળકની સંભાળ દાદા-દાદી દ્વારા કરવામાં આવે છે.તેણે એ પણ સ્વીકાર્યું છે કે તેની અન્ય જગ્યાએ સગાઈ થઈ છે, પરંતુ તેમ છતાં તેણે

આગ્રહ કર્યો કે તે ફરી એકવાર અરજદાર સાથે લગ્ન જીવન શરૂ કરી શકે છે.

૭. આ સંજોગોમાં, અમે ગુજરાત રાજ્ય કાનૂની સેવા સત્તામંડળના સભ્ય સચિવ, શ્રી એચ.એસ.મુલીયા ને આ બાબતમાં વ્યક્તિગત રીતે મધ્યસ્થી કરવાની વિનંતી કરી હતી કારણ કે સંજોગોએ જ આ બાબતમાં મધ્યસ્થીની જરૂર ઉત્પન્ન કરી હતી.

૮. ૨૫/૦૧/૨૦૨૧ પર, પ્રતિવાદી નંબર ૪ દ્વારા જવાબનું સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. જેમના મતે, આ બીજું કંઈ નહીં પણ કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે. કોર્પસ સગીર પુત્રી હોવાથી ન તો તેના પિતાની ખોટી કેદમાં છે અને ન તો તેણીને પિતા દ્વારા અનધિકૃત રીતે અટકાયતમાં હોવાનું કહી શકાય. પરિવારના સભ્યો, મિત્રો અને સંબંધીઓની હાજરીમાં ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર અરજદાર દ્વારા કાયમી ધોરણે કસ્ટડી સોંપવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીનું કહેવું છે કે અરજદાર છૂટાછેડા સમયે કોર્પસની કસ્ટડી લેવા તૈયાર નહોતો અને પ્રતિવાદી નંબર ૪ નો સંયુક્ત પરિવાર હોવાથી, તેમણે તેની કસ્ટડી સ્વીકારી હતી. હાલની અરજીમાં હકીકતોને ખોટી રીતે રજૂ કરવાનું પસંદ કરવામાં આવે છે. અરજદારનો ઈરાદો નાણાં ઉઘરાવવાનો છે અને બાળકનો ઉપયોગ સાધન તરીકે કરવામાં આવ્યો છે. અરજદારે છૂટાછેડાની આડમાં ૯.૫ લાખ રૂપિયા કાઢ્યા છે અને રકમ મેળવ્યા પછી તે બાળકનો કબજો પાછો માંગે છે. તેણીને બાળકની કસ્ટડીમાં કે

અન્ય કોઈ બાબતમાં રસ નથી, પરંતુ માત્ર નાણાકીય પાસામાં જ રસ છે.

૮.૧ પ્રતિવાદી નંબર ૪ અનુસાર, ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર આવકાર હોટેલ ઉંઝા રોડ નજીક સિદ્ધપુર ઉંઝા હાઈવે પર સમાધાનની બેઠક સમયે લગભગ ૨૫૦ થી વધુ લોકો હાજર હતા. તે બેઠકમાં અરજદારે તેના બાળકની કસ્ટડી વિશે એક પણ શબ્દ ઉચ્ચાર્યો ન હતો. તેમણે પંચો અને સંબંધીઓના સોગંદનામા પણ જોડ્યા છે, જેઓ સમાધાનની બેઠક સમયે હાજર હતા.

૮.૨ પ્રતિવાદીના જણાવ્યા અનુસાર, તેણે આઈ.આઈ.એફ.એલ. ફાઈનાન્સ (અગાઉ આઈ.આઈ.એફ.એલ. હોલિંગ્સ લિમિટેડ તરીકે ઓળખાતી) અને ડી.સી.બી. બેંક, કાકોશી શાખા પાસેથી તેમના પરિવારના સભ્યોના કેટલાક સોનાના દાગીનાને ૯.૫ લાખ રૂપિયાની ચુકવણી કરવા માટે ગીરવે મૂકીને લોન લેવાની જરૂર હતી. તેમણે એ વાતનો પણ ઇનકાર કર્યો હતો કે અરજદાર પાસેથી ભંડોળ છીનવી લેવાનો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તેણીએ ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ થી તેના પિતા સાથે રહેવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. પ્રતિવાદી નંબર ૪ એ કહ્યું કે તે રાયધનજર પંચાયતી પ્રાથમિક શાળા, મૌજે ગામ રાયધનજર, તાલુકા અબ્દાસા, જિલ્લા કચ્છ ખાતે શિક્ષક છે. રાયધનજર ગામ જ્યાં તે કામ કરે છે અને વસનગર જ્યાં તે તેના

માતાપિતા સાથે રહે છે તે વચ્ચેનું અંતર લગભગ ૫૦૦ કિમી છે અને તે કાર દ્વારા લગભગ ૧૨ કલાક ચાલે છે. અરજદારે આક્ષેપ કર્યો છે તેમ સગીર પુત્રીને લઈ જવા માટે વિસનગરની મુલાકાત લેવી તેના માટે અશક્ય છે. સગીર પુત્રીને દૂર કરવાની આખી વાર્તા બનાવટી છે કારણ કે પતિ-પત્ની વચ્ચે રૂઢિગત છૂટાછેડા થયા છે, જ્યાં તેણી સગાઈ અથવા પ્રતિવાદી નંબર ૪ ના પુનર્લગ્નના આધારે બાળકને પાછા લેવાનો હકદાર નથી.

૮.૩ પ્રતિવાદી નંબર ૪ એ વધુમાં વિનંતી કરી છે કે તે સંયુક્ત પરિવારમાં રહે છે. બાળકને એક દાદી, પૈતૃક કાકી છે અને માત્ર એટલા માટે કે તેણે ફરીથી લગ્ન કરવાની જરૂર છે જે બાળકની કસ્ટડીને ગેરકાયદેસર બનાવશે નહીં. તેમણે બાળક પ્રત્યેના તેમના પ્રેમ અને સ્નેહને પ્રતિબિંબિત કરવા માટે વિવિધ ફોટોગ્રાફ્સ પણ બનાવ્યા છે. આવા આક્ષેપોને વિરોધાભાસી ચાર પડોશીઓના સોગંદનામા પણ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે.

૮.૪ તે પુનરાવર્તિત રીતે ભારપૂર્વક જણાવવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૪ પિતા હોવાને કારણે, ગેરકાયદેસર કસ્ટડી હોવાનું કહી શકાતું નથી અને હેબિયસ કોર્પસની રિટ જાળવવા યોગ્ય નથી. તેમણે તેમના બે પડોશીઓ શ્રી મગનભાઈ ચેહરભાઈ દેસાઈ અને શ્રી કાનજીભાઈ

બાબાભાઈ દેસાઈના સોગંદનામા પર ભાર મૂક્યો હતો, જેમણે પ્રતિવાદી નંબર ૪ અને તેમના પરિવાર તરફથી કોર્પસ દીકરીને મળેલા પ્રેમ અને સ્નેહની પુષ્ટિ કરી છે.

૮.૫ પ્રતિવાદીઓના જણાવ્યા અનુસાર, હાલની અરજી એક ખોટી રમત સિવાય બીજું કંઈ નથી અને પત્ની દ્વારા તેના કેસને સ્થાપિત કરવા માટે એક પણ દસ્તાવેજ રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી.

૮.૬ જે વ્યક્તિઓએ તેમના સોગંદનામા દાખલ કર્યા છે તેમાંથી કેટલાકના નામ નીચે મુજબ હોઈ શકે છે:

| નં. | જે વ્યક્તિઓએ તેમના સોગંદનામા દાખલ કર્યા છે તેમના નામ. |
|-----|-------------------------------------------------------|
| ૧   | દેસાઈ મગનભાઈ જીવાભાઈ                                  |
| ૨   | દેસાઈ કાનજીભાઈ બાબાભાઈ                                |
| ૩   | દેસાઈ લાલુભાઈ ચગનભાઈ                                  |
| ૪   | રબારી પ્રભાતભાઈ જક્ષીભાઈ                              |
| ૫   | રબારી કાનજીભાઈ મગનભાઈ                                 |
| ૬   | રબારી શૈલેશભાઈ વાશ્રમભાઈ                              |

|    |                          |
|----|--------------------------|
| ૭  | દેસાઈ ઘેમાભાઈ શંકરભાઈ    |
| ૮  | દેસાઈ દિનેશભાઈ નાગજીભાઈ  |
| ૯  | દેસાઈ ગોવિંદભાઈ શક્કરભાઈ |
| ૧૦ | દેસાઈ મોહનભાઈ જેઠાભાઈ    |
| ૧૧ | દેસાઈ શહરભાઈ લલ્લુભાઈ    |
| ૧૨ | દેસાઈ ગેમરભાઈ વાસ્તાભાઈ  |
| ૧૩ | દેસાઈ ભીખાભાઈ રત્નાભાઈ   |
| ૧૪ | દેસાઈ કાનજીભાઈ સાંકાભાઈ  |
| ૧૫ | દેસાઈ મહેશભાઈ માફાભાઈ    |
| ૧૬ | દેસાઈ મગનભાઈ ચેરાભાઈ     |
| ૧૭ | દેસાઈ અમૃતભાઈ માધભાઈ     |
| ૧૮ | દેસાઈ સંજયભાઈ સોમાભાઈ    |

આ તમામ સોગંદનામાઓનો સાર એ છે કે પતિ-પત્ની વચ્ચે પરંપરાગત છૂટાછેડા પંચોની હાજરીમાં ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર થયા હતા. આ બેઠક સિદ્ધપુર ઉઝા હાઇવે, અવકાર હોટેલ પાસે, ઉઝા રોડ નજીક ખુદ્દા મેદાનમાં ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર સાંજે ૦૫:૦૦ વાગ્યે ગોઠવવામાં આવી હતી. પંચો અને અન્યોની હાજરીમાં બાળકની કસ્ટડી બાળકના પિતા

પ્રતિવાદી નંબર ૪ ને સોંપવામાં આવી હતી અને તેણે કસ્ટડી જાળવી રાખવા માટે બાળકની માતાને ૯ લાખ ૫૦ હજાર રૂપિયા આપ્યા હતા.

૮.૭ બાળકની વિવિધ સ્થળોએ પિતા સાથે હોવાની અને તેના નિર્દોષતાના દિવસોની મજા માણતી તસવીરો રજૂ કરવામાં આવી હતી.

૮.૮ સોગંદનામા દાખલ કરનારા પડોશીઓએ જણાવ્યું છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૪ વારંવાર પુત્રીને બહાર લઈ જાય છે અને રમકડાં, નવા કપડા અને અન્ય વસ્તુઓ પણ લાવી રહ્યો છે. તેણીની ખૂબ સારી રીતે સંભાળ લેવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી નંબર ૪ રાયધનજરમાં રહે છે, તેણીને કોઈ પણ સમયે હેરાન કરવામાં આવતી નથી અને ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પછી, અરજદાર તેની પુત્રીને મળવા ગામમાં ગયો નથી. તે એક ખૂબ જ નાનું ગામ છે અને તેથી, જો તેણીએ મુલાકાત લીધી હોત તો કોઈને પણ તેની મુલાકાત વિશે ખબર હોત. તેવી જ રીતે, દૂધ સાગર ડેરીની સામે સિદ્ધપુરના પ્રમુખ દેસાઈ મહેશભાઈ મફાભાઈ પ્રતિવાદી નંબર ૪ ના પરિવાર સાથે ખૂબ જ સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો હોવાનો દાવો કરે છે. તેમણે એ વિગતોનો પણ પુનરોચ્ચાર કર્યો છે જે અન્ય પડોશીઓ દ્વારા એક માતા તરીકે અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવી છે, જે ક્યારેય પુત્રીને મળી નથી અને પરિવાર પુત્રીની સારી રીતે સંભાળ રાખે છે. અન્ય પડોશીઓ દેસાઈ

કાનજીભાઈ શકાભાઈ અને દેસાઈ મગનભાઈ ચેરાભાઈએ પણ એકસરખી શૈલીમાં એ જ વિગતો રજૂ કરી છે, જેથી તેના પર વધુ વિગતવાર વર્ણન કરવાની જરૂર રહેતી નથી.

૯. અરજદાર-ભાવનાબેન દ્વારા દાખલ કરાયેલ સોગંદનામામાં ખેદ વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે કે ૨૫-૩૦ વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વિવિધ સોગંદનામામાં સમાન દલીલો છે. અરજદારના કાયદેસર અધિકાર સામે પુરાવા બનાવવાના દૃષ્ટિકોણથી જ આવા પ્રયાસો કરવામાં આવે છે જ્યાં પ્રતિવાદી નંબર ૪ ના સંબંધીઓ અથવા અજાણ્યા વ્યક્તિઓ હોય અને તેથી, તેમના સોગંદનામાઓ પર આધાર રાખી શકાતો નથી.

૯.૧ અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, હેબીયસ કોર્પસની રિટ સગીર બાળકની કસ્ટડીના સંબંધમાં જાળવવા યોગ્ય રહેશે કારણ કે પ્રતિવાદી નંબર ૪ દ્વારા કસ્ટડીમાં રાખવું કાયદા વિરુદ્ધ અને ગેરકાયદેસર છે. સગીર બાળકની કસ્ટડીની તપાસ પેરેન્સ પેટ્રિયાના સિદ્ધાંતના આધારસ્તંભ પર કરવામાં આવે છે. સેજલબેન અર્પિત શાહ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં આ અદાલતની ખંડપીઠે (૨૦૧૯) (૩) જી. એલ. આર. ૨૨૪૭ માં અહેવાલ આપ્યો હતો કે સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયો પર આધાર રાખીને એવું માનવામાં આવ્યું છે કે બાળકની નાની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને માતાને તેના અધિકારથી વંચિત ન

રાખવી જોઈએ અને તે છોકરી હોવાથી, પિતા અને દાદા-દાદી બાળકની સારી સંભાળ રાખી શકે છે, પરંતુ તેઓ માતાને બદલી શકતા નથી.

૯.૨ અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રતિવાદી નંબર ૪ એ દર્શાવવા માટે ઘણા ફોટોગ્રાફ્સ રજૂ કર્યા હતા કે તે તેની પુત્રીની સારી સંભાળ રાખી રહ્યો છે, પરંતુ તે બાળક દ્વારા જરૂરી પ્રેમ અને સ્નેહને દર્શાવતો નથી.

૯.૩ વધુમાં અરજદારનું કહેવું છે કે રૂઢિગત છૂટાછેડા સમયે, પ્રતિવાદી નંબર ૪ સગીર બાળકની કસ્ટડી સોંપવા માટે સંમત થયો હતો અને અરજદાર માતા હોવાને કારણે પણ ક્યારેય સંમત થયો ન હતો કારણ કે તે બાળકની કસ્ટડી છોડવા માંગતી ન હતી.

૧૦. મામા સહરભાઈ વરસીભાઈ રબારી અને રમેશભાઈ મોતીભાઈ રબારી, જેઓ રૂઢિગત છૂટાછેડા સમયે પણ હાજર હતા, તેમણે સોગંદનામા આપીને શપથ લીધા છે કે અરજદાર ક્યારેય સગીર બાળક સાથે અલગ થવા માટે સંમત થયો નથી.

૧૧. રમેશભાઈ રબારી, જે અરજદાર-ભાવનાબેનના પિતરાઈ ભાઈ છે, તેમણે જણાવ્યું છે કે જ્યારે છૂટાછેડા થયા ત્યારે તેઓ વ્યક્તિગત રીતે હાજર હતા.

૯.૫૦ લાખ રૂપિયાની રકમ તેમના રિવાજો અનુસાર છૂટાછેડા સમયે ભાવનાબેનને આપવામાં આવેલી દંડની રકમ હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું છે કે કાનજીભાઈ શંકરભાઈ દેસાઈ અને મગનભાઈ ચેહરભાઈ દેસાઈ પ્રતિવાદી નંબર ૪ ના સંબંધીઓ છે, જેમણે પોતે તેમના રિવાજો અનુસાર દંડની રકમ નક્કી કરી છે, ભાવનાબેન ક્યારેય સગીર બાળકની કસ્ટડી સોંપવા માટે સંમત થયા ન હતા. સમગ્ર વાત એવી છે કે બાળકની કસ્ટડી પ્રતિવાદીઓને સોંપવાની હતી.

૧૨. તેવી જ રીતે, અરજદાર-ભાવનાબેનના મામા સહરભાઈ વરસીભાઈ રબારીએ એ જ રીતે સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે. રૂઢિગત છૂટાછેડા સમયે તેઓ પણ વ્યક્તિગત રીતે હાજર હતા અને તેમના જણાવ્યા અનુસાર, બાળકનો કબજો ક્યારેય આપવામાં આવ્યો ન હતો.

૧૩. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, સભ્ય સચિવ, જી.એસ.એલ.એ. ને કરવામાં આવેલ સંદર્ભ મધ્યસ્થતા માટે હતો અને ૨૮/૦૧/૨૦૨૧ પર, મધ્યસ્થીના અહેવાલમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે મધ્યસ્થતા સફળ થઈ નથી. અમે ૨૮/૦૧/૨૦૨૧ તારીખના અમારા આદેશમાં પ્રતિબિંબિત તરીકે પણ જોઈ શકીએ છીએ કે છોકરી પિતા સાથે જોડાયેલી મળી આવી હતી. તેથી, અમે સિદ્ધપુર ખાતેના દરબારમાં બાળક સાથે માતાને મળવા માટે ચાર અલગ-અલગ તારીખોની મંજૂરી આપી. પાટણના વિદ્વાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશને પણ

વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે તેઓ મુખ્ય વરિષ્ઠ સિવિલ ન્યાયાધીશને અરજદાર અને તેની પુત્રીને જગ્યા પૂરી પાડવા અને મધ્યસ્થતાની પ્રક્રિયાને વધુ સરળ બનાવવા માટે વાતચીત કરે. બાળક સાથેની માતાની દરેક મુલાકાતનો અહેવાલ પ્રાપ્ત કરવાનો પણ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

૧૪. અમે ૨૮/૦૧/૨૦૨૧ પર જોઈ શક્યા કે અરજદાર-માતા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલની ફરિયાદ કે માતાને પુત્રી સાથે વિશેષ મુલાકાતની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી અને તે બતાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે પુત્રી પિતા સાથે ખૂબ મૈત્રીપૂર્ણ છે, જે હકીકતમાં કેસ ન હતો.

૧૫. અમે જિલ્લા પાટણ ખાતે બેઠકની ફરિયાદ પર બંને પક્ષોને સાંભળ્યા અને જાણી શક્યા કે વાતાવરણ અનુકૂળ નથી અને તેથી, અમે મધ્યસ્થતા કેન્દ્ર સિટી સિવિલ એન્ડ સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે મધ્યસ્થતા કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો અને વિદ્વાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશને પણ વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે તેઓ બંને દિવસોમાં એટલે કે ૨૫/૦૨/૨૦૨૧ અને ૨૬/૦૨/૨૦૨૧ પર ન્યાયાધીશોમાંથી એકની હાજરી સુનિશ્ચિત કરે. એકવાર કોર્ટને વિદ્વાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા અહેવાલ પ્રાપ્ત થયા પછી અમે આ બાબત પોસ્ટ કરી. આ અહેવાલ ૦૨/૦૩/૨૦૨૧ પર પ્રાપ્ત થયો હતો.

૧૬. અહેવાલ ૦૨/૦૩/૨૦૨૧ શ્રીમતી પ્રીત કમલ તીરથ રામ, વિદ્વાન ન્યાયાધીશ, કોર્ટ નંબર ૨૭, સિટી સિવિલ એન્ડ સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદ પાસેથી પ્રાપ્ત થયો છે, જેમની હાજરીમાં કોર્ટે માતાને બાળકને મળવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદો અને અહેવાલો દ્વારા નોંધાયેલા પ્રગતિને પગલે, તેમણે સ્પષ્ટ કર્યું છે કે બાળ કોષની બેઠકો તેમની દેખરેખ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવી હતી. તે અન્યથા મધ્યસ્થતા કેન્દ્રમાં યોજાવાનું હતું, પરંતુ તે જ તેના ચેમ્બરમાં હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું કારણ કે બીજી હેબિયસ કોર્પસ પિટિશન બાકી હતી અને બાળકના આરામની પણ કાળજી લેવામાં આવી હતી. શરૂઆતમાં, બાળક તેની માતા સાથે વાત કરવા માંગતું ન હતું પરંતુ તેણીએ ખુલીને તેની માતા સાથે રમવાનું શરૂ કર્યું. પ્રતિવાદી નંબર ૪ ને ચેમ્બરની બહાર રહેવાની વિનંતી કરવામાં આવી હતી, જોકે બાળક આરામદાયક નહોતું. મધ્યસ્થતા માટે પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો અને પ્રતિવાદી-પિતા બાળકની કસ્ટડી આપવા માંગતા ન હતા અને અરજદાર ફરીથી જોડાવા તૈયાર ન હતા. પ્રતિવાદી નંબર ૪ અનુસાર, સોસાયટીના આદરણીય સભ્યોના હસ્તક્ષેપથી લગ્ન વિખેરાઈ ગયા છે અને બાળકની કસ્ટડીના બદલામાં ૯ લાખ ૫૦ હજાર રૂપિયા આપવામાં આવ્યા છે. તે બાળક સાથે રહેવાનું ચાલુ રાખીને ખૂબ જ ખુશ છે અને બાળક તેની સાથે ખૂબ જ જોડાયેલું છે. લગ્નના વિસર્જન પછી તેમની સગાઈ પણ થઈ હતી; જો કે, તેમના જણાવ્યા અનુસાર, તેઓ આ સગાઈ રદ કરવા તૈયાર હતા.

૧૬.૧ આ અહેવાલ મુજબ, ૨૬/૦૨/૨૦૨૧ પર, તે બંને બાળક સાથે પાછા આવ્યા અને બાળક અરજદારની માતાને મળીને ખૂબ જ આરામદાયક અને ખુશ હતું. તેણીએ ગુણવત્તાયુક્ત સમય પસાર કર્યો અને જ્યારે બાળકને પૂછવામાં આવ્યું કે શું તે માતા સાથે જવા માટે તૈયાર છે, ત્યારે તેણે હા પાડી. કોર્ટે દંપતીને ફરીથી જોડાવાનો પ્રસ્તાવ પણ આપ્યો હતો જેથી સંબંધ બાળકના સલામત અને વધુ સારા ભવિષ્ય માટે દેખાઈ શકે, જેના માટે પ્રતિવાદી-પતિ સંમત થયા હતા, પરંતુ, અરજદાર-માતાએ ફરીથી જોડાવાનો ઈનકાર કર્યો હતો અને તેણે બાળકની કસ્ટડી માટે આગ્રહ કર્યો હતો.

૧૬.૨ વિદ્વાન ન્યાયાધીશના જણાવ્યા અનુસાર, જ્યારે તેણીએ પરિવારના સભ્યો અને અરજદારના ભાઈ સાથે વાત કરી ત્યારે સમજાયું કે ૯.૫ લાખ રૂપિયાની રકમ મળી છે, પરંતુ તે બાળકની કસ્ટડી આપવા માટે નહોતી, જો કે, સમાજ/સમુદાય સજા તરીકે દંડ ચૂકવે છે અને રકમ દંડ તરીકે આપવામાં આવી હતી.

૧૬.૩ વિદ્વાન ન્યાયાધીશે વધુમાં અવલોકન કર્યું છે કે બંને પક્ષોના મધ્યસ્થીઓ દ્વારા અરજદારના પરિવારની સંમતિ સાથે બાળકની કસ્ટડી પ્રતિવાદી નંબર ૪ ને આપવામાં આવી હતી. જો કે, અરજદારને પોતે એવી

છાપ આપવામાં આવી હતી કે બાળક બે દિવસ પછી તેની પાસે પાછો આવશે અને તે પ્રતિવાદી-પિતાને કસ્ટડી આપવા વિશે જાણતી ન હતી.

૧૬.૪ જ્યારે તેણીને વાસ્તવિકતાની જાણ થઈ, ત્યારે તેણીએ રિટ અરજી દાખલ કરી. તેણી પ્રતિવાદી દ્વારા આપવામાં આવેલી ૯.૫ લાખ રૂપિયાની રકમ વિશે પણ જાણતી નથી.વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રતિવાદીનો અત્યંત આજ્ઞાકારી હોવાનો સ્પષ્ટ દેખાવ, પરંતુ, વાસ્તવમાં આ વલણ તેણી દ્વારા સાચું મળ્યું ન હતું અને પ્રતિવાદી નંબર ૪ સાથે વાતચીત કરતી વખતે તેણીએ આ છાપ વહન કરી હતી.તેણીના જણાવ્યા અનુસાર, તેણે છોકરીની સંભાળ રાખવાની જરૂર છે જે તે પોતે કરી શકશે નહીં, જ્યારે અરજદારની માતા સંયુક્ત પરિવારમાં રહે છે અને અહીં છોકરી હોવાથી, અરજદાર તેના અનુસાર, એક લાયક માતાપિતા છે. અરજદારનો માતા-પિતા પક્ષ બાળકના નામે ૯.૫ લાખ રૂપિયા જમા કરાવવા તૈયાર છે અને સામાજિક રિવાજ મુજબ પણ, અરજદાર સમુદાયના આદરણીય સભ્યોના નિર્ણય સાથે સહમત નથી અને જો તે બાળકની કસ્ટડી મેળવવાનો આગ્રહ રાખે છે, તો રકમ પ્રતિવાદી નંબર ૪ ને પરત કરવાની જરૂર છે.

૧૭. અમે બંને પક્ષોને પુત્રીની કસ્ટડી સોંપવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૪ દ્વારા

અરજદારના માતાપિતાને આપવામાં આવેલી સરેરાશ ૯.૫ લાખ રૂપિયાની રકમ અંગે સૂચનાઓ લેવાનો પણ નિર્દેશ આપ્યો હતો. કારણ કે તે સમજાયું હતું કે જાતિના નેતાઓએ લેખિતમાં કંઈપણ કર્યા વિના બંને પક્ષોને અમુક નિયમો અને શરતો મૂકીને રૂઢિગત છૂટાછેડા લેવાનો નિર્ણય લીધો હતો, તેથી કેટલીક વ્યક્તિઓએ સોગંદનામા દાખલ કર્યા હતા અને અરજદારના પક્ષ અનુસાર, તેઓ બીજા પક્ષના સંબંધીઓ હતા.તેથી, પક્ષોની બેઠક થઈ ત્યારે જે જાતિના નેતાઓ હાજર રહ્યા હતા, આ અદાલતે સમુદાયના બે સૌથી વરિષ્ઠ વ્યક્તિઓને બંને પક્ષ તરફથી વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા હાજર રહેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો અને આ વિદ્વાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશ, પાટણના ચેમ્બરમાંથી હાથ ધરવામાં આવવાનું હતું. તદનુસાર, વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા બેઠક યોજવામાં આવી હતી અને ૦૫/૦૩/૨૦૨૧ તારીખનો નીચેનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો:

“૧. અમારા દ્વારા પસાર કરાયેલા છેલ્લા આદેશને અનુસરીને અરજદાર વતી પ્રત્યુત્તરમાં સોગંદનામું આજે રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે.અમારા નિર્દેશ મુજબ, અરજદાર પક્ષમાંથી બે વ્યક્તિઓ એટલે કે સહરભાઈ વરસીભાઈ રબારી અને રમેશભાઈ મોતીભાઈ રબારી અને પ્રતિવાદી પક્ષમાંથી દેસાઈ કાનજીભાઈ મગનભાઈ અને દેસાઈ કાનજીભાઈ સોંધાભાઈ હાજર છે. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પંચોની હાજરીમાં ૯.૫૦ લાખ રૂપિયાની રકમ આપવામાં આવી છે અને અરજદારના પિતા દ્વારા

કરવામાં આવેલા પ્રસ્તાવને પગલે પુત્રીનો કબજો પિતાને સોંપવામાં આવ્યો છે. આ અરજી અરજદારના પિતા, ભાઈ અને અન્ય પંચોની હાજરીમાં રોકડમાં સ્વીકારવામાં આવી છે. જ્યારે, સહરભાઈ અને રમેશભાઈને સુરેશભાઈ બાબરભાઈ રબારી દ્વારા કરવામાં આવેલા કૃત્ય માટે દંડ તરીકે આ રકમ આપવામાં આવી છે.

૨.અમે નોંધ્યું છે કે પંચોએ આ કેસની કોઈ પણ વિચારણા કર્યા વિના કામ કર્યું છે કારણ કે પંચો માટે પંચ તરીકે કામ કરવા માટે ન તો જાતિનું કોઈ બંધારણ છે કે ન તો કોઈ નિયમો કે ન તો કોઈ લેખિત સંહિતા છે. દરેક બાબતમાં પંચોની સંખ્યા પણ અલગ હશે. તાત્કાલિક કેસમાં હાજર રહેલા વિદ્વતાપૂર્ણ વકીલો સુશ્રી આચાર્ય અને શ્રી દોધિભોરાને સાંભળ્યા પછી, રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે બંને પક્ષોના ૧૫૨૦ લોકો હાજર રહ્યા હતા. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે પંચોની પસંદગી દરમિયાન, એવું જોવા મળ્યું હતું કે તેમાંથી કોઈને પણ કોઈ કાનૂની પૃષ્ઠભૂમિ નથી કે તેઓ જે બાબતો સાથે વ્યવહાર કરે છે તેમાં કાયદો કેવી રીતે કાર્ય કરે છે તેની કોઈ સમજ નથી. તેઓ તાલુકામાં તેની પુષ્ટિ કરે છે: સિદ્ધપુર દેસાઈ અને રબારી સમુદાયને લેખિત બંધારણ અથવા નિયમોની કોઈ જાણકારી નથી. બંને પક્ષોને કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ની જોગવાઈની કોઈ સમજ નથી. તેઓએ ક્યારેય લોક અદાલતનું કોઈ

લક્ષણ અથવા મુકદ્દમાના પગલાં સિવાય કોઈ સમાધાન સાંભળ્યું ન હતું .આ મુદ્દા પર સુશ્રી આચાર્યને સાંભળ્યા પછી અમે આ પાસાને પ્રકાશિત કરવામાં ખુશી અનુભવીશું અને આ સંબંધમાં યોગ્ય દિશા નિર્દેશ આપવાનું પસંદ કરીશું. તે કારણ માટે, ૧૮/૦૩/૨૦૨૧ પર રાખવામા આવે.

૪. એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે માતા અને પુત્રી એકબીજાને માત્ર તારીખ ૧૨/૦૩/૨૦૨૧ ના રોજ બપોરે ૧૨:૦૦ વાગ્યાથી સાંજે ૪:૦૦ વાગ્યા દરમિયાન સિટી સિવિલ કોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે રાજ્ય કાનૂની સેવા સત્તામંડળના પરિસરમાં મળી શકશે. આ માટે જરૂરી વ્યવસ્થા રજિસ્ટ્રાર, સિટી સિવિલ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવશે."

૧૮. આ અહેવાલ પોલીસ સબ ઇન્સ્પેક્ટર, શ્રી એન.ડી.પરમાર, કાકોશી પોલીસ સ્ટેશન દ્વારા પણ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.અરજદારના ભાઈ વિશાલભાઈ લેનબાભાઈ રબારી દ્વારા એપ્લિકેશન દાખલ નંબર ૧૪૭૦/૨૦૨૦ તરીકે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમણે આ અરજી ૧૮/૧૨/૨૦૨૦ પર કાકોશી પોલીસ સ્ટેશનમાં મોકલી હતી.જેમના જણાવ્યા અનુસાર, તેમની બહેન ભાવનાબેને ફરીથી લગ્ન કર્યા નથી અને તે તેમની સાથે વસનગરમાં રહેતી હતી. પ્રતિવાદી નંબર ૪ એ પહેલેથી જ પોતાની સગાઈ કરી લીધી હતી અને

જ્યારે અરજદારને આ સમાચાર મળ્યા ત્યારે તેના ભાઈઓ વિશાલ અને અંકિત (પિતરાઈ) ૦૯/૧૨/૨૦૨૦ પર મેથન પહોંચ્યા હતા. પ્રતિવાદી નંબર ૪ કચ્છમાં હોવાથી ત્રણેય તેમના નિવાસસ્થાને ગયા હતા અને પુત્રીની કસ્ટડી માટે વિનંતી કરી હતી અને તેમના પરિવાર દ્વારા તેમને નકારી કાઢવામાં આવ્યા છે. આ વ્યક્તિઓના જણાવ્યા અનુસાર, સુરેશભાઈ અન્યત્ર રોકાયેલા હોવાથી, તેઓ બાળકનો કબજો લેવા આવ્યા હતા, છૂટાછેડા સમયે કંઈપણ લેખિતમાં આપવામાં આવ્યું નથી. એવું પણ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે દીકરી માતા સાથે રહેશે અને ક્યારેક ક્યારેક તેને મેથન લઈ જવામાં આવશે. પોલીસ અધિકારીએ બીજા પક્ષનું નિવેદન પણ લીધું અને તેમના જણાવ્યા અનુસાર, અરજદારનો ભાઈ-વિશાલ અથવા અરજદાર પોતે અને તેના પિતરાઈ ભાઈ પ્રતિવાદીના પરિવાર પાસે ગયા ન હતા. અંકિત સહભાઈ દેસાઈ ૧૮/૧૨/૨૦૨૦ પર ત્યાં ગયા હતા, તેમને યા પણ આપવામાં આવી હતી અને દીકરી હાજર નહોતી અને સૌહાર્દપૂર્ણ વાતાવરણમાં તેઓ ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા હતા. બાળક તેના દાદા-દાદી સાથે કચ્છ ગયું હતું જ્યાં પિતા સેવા આપી રહ્યા છે.

૧૯. આ અદાલતે બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને વ્યાપકપણે સાંભળ્યા, જેમણે હરીફ દલીલોની રેખા સાથે આ બાબતની દલીલ કરી હતી. અદાલત માટે બંને પક્ષો દ્વારા કરવામાં આવેલી વિગતવાર રજૂઆતોને પુનરાવર્તિત કરવાની કોઈ જરૂર નથી. એ નોંધવું પૂરતું છે કે સંબંધિત દલીલોને ટેકો આપવા માટે, વિદ્વાન

વકીલો, અરજદાર માટે સુશ્રી અર્યના આચાર્ય અને પ્રતિવાદી નંબર ૪ થી ૮ માટે શ્રી એ.એ.દાઉદીવ્હોરા સાથે શ્રી મિતેશ રંગરાસે અને પ્રતિવાદી-રાજ્ય માટે સુશ્રી જિર્ગા ઝવેરીએ ઉત્સાહપૂર્વક દલીલ કરી હતી.

૨૦. આ રીતે બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની નજીકથી નોંધ લીધા પછી, આ અદાલત સમક્ષ જે બહાર આવે છે તે છે અરજદાર-ભાવનાબેન પરિણીત પ્રતિવાદી નંબર ૪-સુરેશભાઈ બાબરભાઈ દેસાઈ, બંને ૧૦/૦૫/૨૦૧૧ પર રબારી સમુદાયના છે. આ લગ્નજીવનમાંથી પુત્રીનો જન્મ થયો હતો અને હાલમાં તે ચાર વર્ષની છે. તેણીનો જન્મ ૧૨/૧૦/૨૦૧૬ પર વિસનગર ખાતે થયો હતો.

૨૦.૧ વૈવાહિક વિવાદોને કારણે, માતાપિતાએ તેમના વૈવાહિક સંબંધોનો અંત લાવવાનું પસંદ કર્યું અને તે મુજબ રૂઢિગત છૂટાછેડા થયા છે.એવું લાગે છે કે કાયદા હેઠળ, રૂઢિગત છૂટાછેડા સ્ટેમ્પ પેપર પર શક્ય છે જ્યાં જાતિ આવા છૂટાછેડાને મંજૂરી આપે છે અને બધું લેખિતમાં ઘટાડવામાં આવે છે, તે જ સબ-રજિસ્ટ્રારની ઓફિસમાં પણ સ્ટેમ્પ કરવામાં આવે છે. રૂઢિગત છૂટાછેડાને માન્યતા આપતી કેટલીક જાતિઓમાં આ સ્વીકાર્ય છે. અહીં નિ:શંકપણે, પક્ષોએ ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર તેમના વૈવાહિક સંબંધને સમાપ્ત કરવા માટે રૂઢિગત છૂટાછેડાનો માર્ગ અપનાવવાનું પસંદ કર્યું હતું, પરંતુ તેને લેખિતમાં કરવાને બદલે જાતિના

નેતાઓએ સિદ્ધપુર-ઉઝા ધોરીમાર્ગ પર આવકાર હોટેલ ઉઝા રોડ નજીક ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર ખુલા મેદાનમાં સાથે મળીને કામ કર્યું હતું. તે આશ્ચર્યજનક છે કે શા માટે ૨૫૦ જાતિના લોકો છૂટાછેડા માટે તે દિવસે પ્રતિવાદી દ્વારા ભારપૂર્વક ભેગા થયા હતા !! આટલા બધા લોકોની હાજરી શા માટે જરૂરી હતી તે ખૂબ જ વિચિત્ર અને રસપ્રદ છે!! ચોક્કસપણે ઉજવણી કરવાનો સુખદ પ્રસંગ નથી કે ન તો એવો પ્રસંગ છે કે જ્યાં લોકો કોઈ નજીકના લોકો અથવા નેતાના નિધન પર શોક વ્યક્ત કરવા ભેગા થાય છે!જો જાતિના નેતાઓએ મધ્યસ્થી કરવી હોય, તો દરેક જાતિમાં લેખિત બંધારણ હોવું ફરજિયાત છે અને નેતાઓ, મર્યાદિત સંખ્યામાં પતિ-પત્ની અને નજીકના પરિવારના સભ્યોની હાજરીમાં એક સાથે બેસશે છૂટાછેડાની શરતો સામાન્ય રીતે લેખિતમાં ઘટાડવામાં આવશે અને તે કાળા અને સફેદ રંગમાં મૂકવામાં આવશે અને ભવિષ્યમાં પક્ષોને તેનો ઉલ્લેખ કરવા માટે કાગળ પર બધું સ્પષ્ટ કરવામાં આવશે. આ પ્રકારનું કંઈ જોવા મળતું નથી. બંને પક્ષો સંમત થયા, જોકે છૂટાછેડા ૦૪/૧૦/૨૦૨૦ પર થયા હતા.

૨૦.૨ જોકે તે વિવાદમાં નથી કે બંને પક્ષોના પક્ષો હાજર રહ્યા હતા અને કંઈપણ લેખિતમાં કરવામા આવ્યું નથી અને કોઈ નિયમો અને શરતો રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવી નથી, જે જીવનસાથીની ભાવિ કાર્યવાહીનું

સંચાલન કરશે. જ્યારે આ અદાલતને ૦૫/૦૩/૨૦૨૧ પર પસાર કરાયેલા આદેશને અનુસરીને કેટલાક જાતિના નેતાઓને મળવાનો પ્રસંગ મળ્યો હતો, ત્યારે તે સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શકાય છે કે પંચોની પસંદગી દરમિયાન, કોઈ કાનૂની પૃષ્ઠભૂમિ નહોતી કે કોઈની પણ મૂળભૂત સમજણ પણ નહોતી કે કાયદો કેવી રીતે કાર્ય કરે છે અને કસ્ટડીની બાબતમાં કયા વિચારણાઓને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે. તાલુકા સિદ્ધપુર ખાતે દેસાઈ અને રબારી સમુદાયને કોઈ લેખિત બંધારણની જરૂરિયાત અથવા નિયમોની કોઈ જાણકારી નહોતી.બંને પક્ષોને કાનૂની સેવા સત્તામંડળ અધિનિયમની જોગવાઈ વિશે કોઈ જાણકારી નથી, જે પક્ષોને કાનૂની સેવા સત્તામંડળ અધિનિયમ હેઠળ કાયમી લોક અદાલતમાં પૂર્વ-મુકદ્દમાના તબક્કે પ્રતિકૂળ મુકદ્દમામાં મુકદ્દમા કર્યા વિના સમાધાન કરવાની મંજૂરી આપે છે. તેઓ અજાણ હતા કે પક્ષો માટે સમાધાન પર પહોંચવું શક્ય છે, જે કાયદા હેઠળ આવા સમાધાનને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવે તે પછી અદાલતના હુકમનું સ્વરૂપ હશે. આ નેતાઓને કોઈ પણ લોક અદાલત અથવા મુકદ્દમા પહેલાના તબક્કે સમાધાન વિશે કોઈ જાણકારી નહોતી. તે ખૂબ જ દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે આ અધિનિયમ પ્રશંસનીય ઉદ્દેશો સાથે અસ્તિત્વમાં આવ્યો છે અને અપેક્ષિત રીતોમાંથી એક એ છે કે આ ખૂબ જ ઉપયોગી અને મહત્વપૂર્ણ પાસાઓનો પ્રચાર કરવો જે સામાન્ય માણસના લાભ માટે છે અને કાનૂની શિક્ષણ દ્વારા

કાનૂની જાગૃતિનો ફેલાવો પણ વૈધાનિક જોગવાઈઓનો એક અભિન્ન ભાગ બનાવવામાં આવ્યો છે જેથી સામાન્ય માણસને તેના અધિકારો વિશે જાગૃત કરવામાં આવે અને માહિતગાર તેમજ પ્રબુદ્ધ નાગરિકો વધુ સારું પ્રદર્શન કરી શકે અને એક સમૃદ્ધ સમાજ બનાવી શકે જ્યાં તમામ ચિંતાઓના અધિકારો વધુ સારી રીતે સુરક્ષિત હોય.જો કાયદા હેઠળ કરવામાં આવેલી આવી જોગવાઈઓ વિશે થોડી જાગૃતિ હોત, તો તેનાથી પ્રચંડ સમય, ઊર્જા અને સંસાધનોની બચત થઈ હોત, જે અન્યથા દુર્લભ છે અને તેનો વિવેકપૂર્ણ રીતે ઉપયોગ થવાની અપેક્ષા છે.

૨૧. કેટલીક જોગવાઈઓ કે જેને ટૂંકમાં સંદર્ભની જરૂર પડશે તે કાનૂની સેવા સત્તામંડળ અધિનિયમની કલમ ૨૦,૨૧ અને ૨૨ છે, જો કે પૂર્વ-મુકદ્દમા સમાધાન અને સમાધાનના શીર્ષક હેઠળ મહત્વપૂર્ણ પ્રકરણ VI-એ છે.

૨૧.૧ કલમ ૨૨-બી કાયમી લોક અદાલતની સ્થાપનાની વાત કરે છે અને કલમ ૨૨-સી કાયમી લોક અદાલત દ્વારા કેસોની સંજ્ઞાનની વાત કરે છે, જેને પુનઃઉત્પાદનની જરૂર છે.

**“કલમ ૨૨(બી).** (૧) કલમ ૧૯માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, કેન્દ્રીય સત્તામંડળ અથવા, યથાસ્થિતિ, દરેક રાજ્ય સત્તામંડળ, જાહેરનામા દ્વારા, આવા સ્થળોએ કાયમી લોક અદાલતોની સ્થાપના કરશે

અને એક અથવા વધુ જાહેર ઉપયોગિતા સેવાઓના સંબંધમાં અને જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા ક્ષેત્રો માટે આવા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) હેઠળ સૂચિત ક્ષેત્ર માટે સ્થાપિત દરેક કાયમી લોક અદાલતમાં (ક) જિલ્લા ન્યાયાધીશ અથવા વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ હોય અથવા જિલ્લા ન્યાયાધીશ કરતાં ઊંચા હોદ્દા પર ન્યાયિક અધિકારી હોય તેવી વ્યક્તિ કાયમી લોક અદાલતના અધ્યક્ષ રહેશે; અને (ખ) જાહેર ઉપયોગિતા સેવામાં પૂરતો અનુભવ ધરાવતી અન્ય બે વ્યક્તિઓને કેન્દ્ર સરકાર અથવા, યથાસ્થિતિ, રાજ્ય સરકાર દ્વારા કેન્દ્રીય સત્તામંડળની ભલામણ પર અથવા, યથાસ્થિતિ, રાજ્ય સત્તામંડળે, કેન્દ્રીય સત્તામંડળે અથવા, યથાસ્થિતિ, રાજ્ય સત્તામંડળ દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવશે. આવી કાયમી લોક અદાલતની સ્થાપના કરતી રાજ્ય સત્તામંડળ અને ખંડ (બી) માં ઉલ્લેખિત અધ્યક્ષ અને અન્ય વ્યક્તિઓની નિમણૂકની અન્ય શરતો અને નિયમો કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સૂચવવામાં આવે તેવાં રહેશે.

**કલમ ૨૨(સી).** (૧) વિવાદનો કોઈપણ પક્ષ, વિવાદને કોઈપણ અદાલત સમક્ષ લાવવામાં આવે તે પહેલાં, વિવાદના સમાધાન માટે

કાયમી લોક અદાલતમાં અરજી કરી શકે છે:

પરંતુ કાયમી લોક અદાલતને કોઈ પણ કાયદા હેઠળ સમાધાનપાત્ર ન હોય તેવા ગુનાને લગતી કોઈ પણ બાબતનો અધિકારક્ષેત્ર નહીં હોય:

પરંતુ એ પણ કે કેન્દ્ર સરકાર જાહેરનામા દ્વારા કેન્દ્રીય સત્તામંડળ સાથે પરામર્શ કરીને બીજા પરંતુકમાં નિર્દિષ્ટ દસ લાખ રૂપિયાની મર્યાદામાં વધારો કરી શકે છે.

(૨) કાયમી લોક અદાલતમાં પેટા-કલમ (૧) હેઠળ અરજી કર્યા પછી, તે અરજીનો કોઈ પણ પક્ષ સમાન વિવાદમાં કોઈ પણ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરશે નહીં.

(૩) જ્યાં પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કાયમી લોક અદાલતમાં અરજી કરવામાં આવે છે, તે -

(ક) દરેક પક્ષને અરજીમાં લેખિત નિવેદન દાખલ કરવા માટે નિર્દેશ આપશે, જેમાં અરજીના મુદ્દાઓ અથવા આવા વિવાદના મુદ્દાઓ હેઠળ વિવાદની હકીકતો અને પ્રકૃતિ અને આવા મુદ્દાઓ અથવા મુદ્દાઓના સમર્થનમાં અથવા તેના વિરોધમાં આધાર રાખેલા આધારો જણાવશે, અને

આવા પક્ષ આવા દસ્તાવેજો અને અન્ય પુરાવા સાથે આવા નિવેદનને પૂરક બનાવી શકે છે જે આવા પક્ષને આવા તથ્યો અને આધારોના પુરાવા તરીકે યોગ્ય લાગે છે અને આવા નિવેદનની એક નકલ સાથે આવા દસ્તાવેજની એક નકલ અને અન્ય પુરાવા, જો કોઈ હોય તો, અરજીના દરેક પક્ષને મોકલશે.

(ખ) સમાધાનની કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે અરજીના કોઈપણ પક્ષને તેની સમક્ષ વધારાનું નિવેદન દાખલ કરવાની જરૂર પડી શકે છે;

(ગ) કોઈપણ પક્ષ તરફથી પ્રાપ્ત થયેલા કોઈપણ દસ્તાવેજ અથવા નિવેદનને અન્ય પક્ષને જાણ કરશે, જેથી આવા અન્ય પક્ષ તેનો જવાબ રજૂ કરી શકે.

(જ) જ્યારે કાયમી લોક અદાલતના સંતોષ માટે પેટા-કલમ (૩) હેઠળ નિવેદન, વધારાનું નિવેદન અને જવાબ, જો કોઈ હોય તો, દાખલ કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે વિવાદના સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને અરજીના પક્ષો વચ્ચે સમાધાનની કાર્યવાહી એવી રીતે હાથ ધરશે જે તેને યોગ્ય લાગે.

(પ) કાયમી લોક અદાલત, પેટા-કલમ (જ) હેઠળ સમાધાનની કાર્યવાહી હાથ ધરવા દરમિયાન, પક્ષકારોને સ્વતંત્ર અને નિષ્પક્ષ રીતે વિવાદના સૌહાર્દપૂર્ણ સમાધાન સુધી પહોંચવાના તેમના પ્રયાસમાં મદદ કરશે.

(ડ) અરજી સાથે સંબંધિત વિવાદના સમાધાનમાં કાયમી લોક અદાલતને સદ્ભાવનાપૂર્વક સહકાર આપવો અને તેની સમક્ષ પુરાવા અને અન્ય સંબંધિત દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટે કાયમી લોક અદાલતના નિર્દેશનું પાલન કરવું એ અરજી માટે ખૂબ જ પક્ષની ફરજ રહેશે.

(ઢ) જ્યારે કાયમી લોક અદાલત, ઉપરોક્ત સમાધાનની કાર્યવાહીમાં, અભિપ્રાય આપે છે કે આવી કાર્યવાહીમાં સમાધાનના એવા ઘટકો છે જે પક્ષકારોને સ્વીકાર્ય હોઈ શકે છે, ત્યારે તે વિવાદના સંભવિત સમાધાનની શરતો ઘડી શકે છે અને સંબંધિત પક્ષકારોને તેમના અવલોકનો આપી શકે છે અને જો પક્ષો વિવાદના સમાધાન પર સમજૂતી પર પહોંચે છે, તો તેઓ સમાધાન કરાર પર હસ્તાક્ષર કરશે અને કાયમી લોક અદાલત તેની શરતોમાં ચુકાદો પસાર કરશે અને તેની એક નકલ સંબંધિત દરેક પક્ષકારોને રજૂ કરશે.

(૮) જ્યાં પક્ષો પેટા-કલમ (૭) હેઠળ સમજૂતી પર પહોંચવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં કાયમી લોક અદાલત, જો વિવાદ કોઈ ગુના સાથે સંબંધિત નથી, તો વિવાદનો નિર્ણય કરશે.”

૨૧.૨ કલમ ૨૨(ડી) કાયમી લોક અદાલતની પ્રક્રિયાની વાત કરે છે અને કલમ ૨૨(ઈ) કહે છે કે કાયમી લોક અદાલતનો એવોર્ડ અંતિમ રહેશે.

૨૧.૩ આમ, આ જોગવાઈઓએ તેને અત્યંત સરળ બનાવી દીધી છે અને દરેક પક્ષ કે જે તેમના સમાધાન માટે કાયમી લોક અદાલતનો સંપર્ક કરવાનું પસંદ કરે છે, કાયમી લોક અદાલતનો એવોર્ડ યોગ્યતા પર અથવા સમાધાન કરારની શરતોમાં અંતિમ અને તમામ પક્ષો અને તેમના હેઠળ દાવો કરતી વ્યક્તિઓ માટે બંધનકર્તા રહેશે. જો આ જોગવાઈઓનો આશરો લેવામાં આવ્યો હોત, તો આનાથી પક્ષકારો માટે વસ્તુઓ અત્યંત સ્પષ્ટ થઈ શકી હોત, પરંતુ તેનાથી ન્યાયિક પ્રણાલીની પ્રચંડ શક્તિ અને સંસાધનોની બચત થઈ હોત. અંતે, આ સંબંધમાં અમુક દિશા નિર્દેશોની જરૂર પડી શકે છે.

૨૧.૪ આ અદાલતને હાલની અરજીની જાળવણીક્ષમતા અને બાળકોની કસ્ટડી મેળવવા માટે અરજદારના હકના મહત્વપૂર્ણ મુદ્દા પર લાવે છે. **સેજલબેન અર્પિત શાહ (ઉપરોક્ત)** ના નિર્ણય પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો છે, જ્યાં અરજદારે

હેબિયસ કોર્પસની રિટ માટે વિનંતી કરી હતી કારણ કે તેણીના જણાવ્યા અનુસાર, ૧૪ મહિનાની સગીર પુત્રી પ્રતિવાદી-પતિની ગેરકાયદેસર કસ્ટડીમાં હતી. ત્યાં ફરીથી, પતિ-પત્ની વચ્ચે વૈવાહિક વિવાદો હતા અને અરજદારની માતાએ ૧૪ મહિનાની પુત્રીની કસ્ટડી માંગી હતી. આ અદાલતે હેબિયસ કોર્પસની રિટના વિષય પરના કાયદાની ઝીણવટભરી તપાસ કરી હતી અને એવું માન્યું હતું કે માતાને તેના અધિકારથી વંચિત ન રાખવી જોઈએ, ખાસ કરીને નાની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને અને બાળક છોડરી છે. તે તેણીનો કેસ હતો કે તેણીને વૈવાહિક ઘર છોડવા અને તેના પિતાના નિવાસસ્થાને જવાની ફરજ પડી હતી. તેણીની ફરિયાદ હતી કે પ્રતિવાદી નંબર ૩ પતિ પુત્રીને લઈ ગયો હતો.

૨૧.૫ કોર્ટે આ વિષય પરના કાયદાની વિસ્તૃત તપાસ કરીને આ પ્રમાણે ચુકાદો આપ્યો હતો:

“૩૮. તે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે સગીર બાળકની કસ્ટડી માટે હેબિયસ કોર્પસની રિટ માંગતી અરજીમાં, અદાલત માટે મુખ્ય વિચારણા એ નક્કી કરવા માટે છે કે બાળકની કસ્ટડીને કાયદેસર અથવા ગેરકાયદેસર કહી શકાય કે કેમ અને શું બાળકના કલ્યાણ માટે જરૂરી છે કે હાલની કસ્ટડી બદલવી જોઈએ અને બાળકને કોઈ બીજાની સંભાળ અને કસ્ટડીમાં છોડવું જોઈએ. તે સમાન રીતે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવે છે કે માતા અને પિતા વચ્ચે તેમના બાળકની કસ્ટડીને લગતા વિવાદના

કિસ્સામાં, સર્વોપરી વિચારણા બાળકનું કલ્યાણ છે, નહીં કે કોઈ પણ પક્ષનો કાનૂની અધિકાર. [જુઓ: ડૉ. (શ્રીમતી) વીણા કપૂર વિ. શ્રી પરિદર કુમાર કપૂર (૧૯૮૧) ૩ એસ.સી.સી. ૯૨ અને સૈયદ સલીમુદ્દીન વિ. ડૉ. રુખસાના અને અન્ય (૨૦૦૧) ૫ એસ.સી.સી. ૨૪૭]. તેથી, બાળક પ્રિયાંશીના શ્રેષ્ઠ હિતમાં શું છે અને જો તેણીને અપીલકર્તાની કસ્ટડીમાં આપવામાં આવે તો તેણીના કલ્યાણની વધુ સારી રીતે સંભાળ લેવામાં આવશે કે કેમ તેની તપાસ કરવાની છે, જે તેણીના પિતા છે.

૩૯. નીલ રતન કુંડુ, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૯ એસ.સી. (સપ) ૭૩૨ (સુપ્રા) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અભિપ્રાય આપ્યો હતો:

વાલીની પસંદગીમાં, કોર્ટ પેરેન્ટ્સ પેટ્રિયા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી છે અને બાળકની સામાન્ય આરામ, સંતોષ, આરોગ્ય, શિક્ષણ, બૌદ્ધિક વિકાસ અને અનુકૂળ વાતાવરણને યોગ્ય મહત્વ આપવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. પરંતુ શારીરિક સુખ-સુવિધાઓથી ઉપર, નૈતિક અને નૈતિક મૂલ્યોને અવગણી ન શકાય. તેઓ સમાન છે, અથવા આપણે કહી શકીએ કે, વધુ મહત્વપૂર્ણ, આવશ્યક અને અનિવાર્ય વિચારણાઓ છે. જો સગીર બુદ્ધિશાળી પસંદગી અથવા ચુકાદો રચવા

માટે પૂરતો વૃદ્ધ હોય, તો કોર્ટે આવી પસંદગી પર પણ વિચાર કરવો જોઈએ, જો કે અંતિમ નિર્ણય અદાલત પાસે હોવો જોઈએ કે સગીરના કલ્યાણ માટે શું અનુકૂળ છે.

૪૦. આમ, અદાલતે તકનીકી અને કાયદાકીય દ્રષ્ટિકોણ ટાળવો જોઈએ; તેણે આવા કેસમાં વ્યવહારિક અને વાસ્તવિક દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવો જોઈએ. વધુમાં, કોર્ટ કાયદાના કોર્ટ તરીકે ઓછું અને સમાનતાની કોર્ટ તરીકે વધુ કાર્ય કરે છે. કારણ કે તે કાયદાકીય મુદ્દાઓ સાથે ઓછા અને માતાપિતા અને બાળકોની માનવીય સમસ્યા સાથે વધુ વ્યવહાર કરે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતના જણાવ્યા અનુસાર, "પુનરાવર્તન કરવા માટે, સગીર અને કોમળ વયના બાળકોની કસ્ટડીને લગતા મુદ્દાઓને પ્રેમ, સ્નેહ, લાગણીઓ અને સમસ્યાને માનવીય સ્પર્શથી લાગુ કરીને સંભાળવા પડશે." રેફ. નીલ રતન કુંડુને, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૯ એસ.સી. (સપ્લાયર) ૭૩૨ (સુપ્રા).

૪૧. આ મુકદ્દમાનો વિચલિત કરનારો ભાગ, એ હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના કે શું પ્રિયાંશીની તેના પિતા સાથેની કસ્ટડીને ગેરકાયદેસર કહી શકાય કે નહીં તે એ છે કે પતિએ તેની પત્નીને માનસિક રીતે બીમાર અને સગીર પ્રિયાંશીની સંભાળ રાખવા માટે યોગ્ય ન હોવાનું દર્શાવ્યું હતું. જેમ

જેમ આપણે એવી બાબત સાથે વ્યવહાર કરી રહ્યા છીએ જેમાં ૧૪ મહિનાની છોકરીનું હિત સામેલ છે, અમે કોઈ જોખમ લેવા માંગતા ન હતા અને આવા સંજોગોમાં, ખૂબ જ અનિચ્છાએ રિટ અરજદારને તબીબી તપાસ કરાવવાનું યોગ્ય માન્યું. હકીકતમાં, એક યુવાન સ્ત્રીને આવા પ્રકારના પરીક્ષણોમાંથી પસાર થવાનું કહેવું ખૂબ જ પીડાદાયક હતું. રિટ અરજદારે તેની રિટ અરજીના ફકરા ૩.૪ માં નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

૩.૪ પ્રતિવાદી નંબર ૩ ના પરિવાર તરફથી સતત ચાતનાઓ છતાં, અરજદારે પ્રિયાંશીના ભવિષ્યની સુરક્ષા માટે જ વૈવાહિક ગૃહમાં રહેવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. જો કે, ૧૫/૦૧/૨૦૧૯ પર, અરજદારને પ્રતિવાદી નંબર ૩ દ્વારા પ્રિયાંશીનો બળજબરીથી કબજો છીનવીને વૈવાહિક ઘરમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યો હતો. અરજદાર જણાવે છે કે પ્રિયાંશીને અરજદારના હાથમાંથી બળજબરીથી છીનવી લેવામાં આવી હતી અને અરજદારને ઘરમાંથી હાંકી કાઢવામાં આવ્યો હતો.

૪૨. અમે એ હકીકતની નોંધ લઈએ છીએ કે રિટ અરજીના ફકરા ૩.૪ માં કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત નોંધાયેલા દાવાઓને પ્રતિવાદી નંબર ૪ દ્વારા પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે રદિયો આપવામાં આવ્યો નથી. આ પ્રથમ દૃષ્ટિએ એ હકીકત સૂચવે છે કે વૈવાહિક વિવાદોને કારણે, રિટ અરજદારને

તેનું વૈવાહિક ઘર છોડવું પડ્યું હતું, પરંતુ જતા સમયે, તેણીને તેની સગીર પુત્રી પ્રિયાંશી સાથે લઈ જવાની મંજૂરી નહોતી.

૪૩. વિવેક સિંહ વિરુદ્ધ રમાની સિંહ કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે નિરીક્ષણ કર્યું છે: ૨૦૧૭ (૩) એસ.સી.સી. ૨૧૧, આ પ્રકારના કિસ્સાઓમાં, જ્યાં બાળક તેના માતાપિતા વચ્ચેના તણાવપૂર્ણ સંબંધોને કારણે પીડા અનુભવે છે અને આદર્શ રીતે તે બંનેની સંગતની જરૂર હોય છે, તે સમયે, કોર્ટ માટે કોને કસ્ટડી આપવી જોઈએ તે નક્કી કરવું મુશ્કેલ પસંદગી બની જાય છે. જો કે, આવી મૂંઝવણમાં પણ, બાળકનું કલ્યાણ એ સર્વોપરી વિચારણા છે. જો કે, કેટલીકવાર પ્રવર્તમાન સંજોગો એટલા ગૂંચવણભર્યા હોય છે કે વિરોધાભાસી ફકરાના મીટરને તોલવું અને સંતુલન કઈ બાજુ નમેલું છે તે નક્કી કરવું મુશ્કેલ બને છે.

૪૪. હિંદુ લઘુમતી અને વાલીપણું કાયદો, ૧૯૫૬ એ સિદ્ધાંતો દર્શાવે છે કે જેના પર કસ્ટડી વિવાદોનો નિર્ણય લેવાનો છે. આ કાયદાની કલમ ૭ કોર્ટને વાલીપણાની બાબતમાં આદેશ આપવાની સત્તા આપે છે. કલમ ૧૭ વાલીની નિમણૂકમાં કોર્ટ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર હોય તેવી બાબતોની ગણતરી કરે છે અને અન્ય બાબતોમાં, સગીર બાળકના કલ્યાણના સિદ્ધાંતને સ્થાપિત કરે છે. કલમ ૧૩ માં પણ આ ખૂબ જ

છટાદાર રીતે જણાવવામાં આવ્યું છે જે નીચે મુજબ છે:

“૧૩. સગીરોનું કલ્યાણ સર્વોપરી વિચારણા છે.

(૧) અદાલત દ્વારા કોઈ પણ વ્યક્તિની હિંદુ સગીરના વાલી તરીકે નિમણૂક અથવા ઘોષણામાં, સગીરનું કલ્યાણ સર્વોચ્ચ વિચારણા રહેશે.

(૨) જો અદાલતનો અભિપ્રાય હોય કે તેનું અથવા તેણીનું વાલીપણું સગીરના કલ્યાણ માટે નહીં હોય, તો કોઈ પણ વ્યક્તિ આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા હિંદુઓમાં લગ્નમાં વાલીપણાને લગતા કોઈપણ કાયદાના આધારે વાલીપણાનો હકદાર રહેશે નહીં.”

૪૫. ગૌરવ નાગપાલ વિરુદ્ધ સુમેધા નાગપાલ, (૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી. ૪૨ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે ઇંગ્લેન્ડ અને અમેરિકામાં કસ્ટડીને લગતા કાયદાને વિગતવાર જણાવ્યું હતું અને ધ્યાન દોર્યું હતું કે તે અધિકારક્ષેત્રોમાં પણ, સગીર બાળકનું કલ્યાણ એ પ્રથમ અને સર્વોચ્ચ વિચારણા છે અને બાળકની કસ્ટડી નક્કી કરવા માટે, કોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી અધિકારક્ષેત્ર તેની પોતાની સહજ સમાનતા સત્તાઓ પર આધારિત છે જ્યાં કોર્ટ 'પેરેન્સ પેટ્રી' તરીકે કાર્ય કરે છે. અદાલતે વધુમાં અવલોકન કર્યું હતું કે વિવિધ કાયદાઓ ઉપરોક્ત સ્થાપિત

સિદ્ધાંતોને કાયદાકીય માન્યતા આપે છે. કોર્ટે ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૩માં આવતી 'કલ્યાણ' અભિવ્યક્તિને નીચેની રીતે સમજાવી:

"૫૧. કાયદાની કલમ ૧૩માં વપરાયેલ "કલ્યાણ" શબ્દનો શાબ્દિક અર્થ કાઢવો પડશે અને તેને તેના વ્યાપક અર્થમાં લેવો જોઈએ. બાળકના નૈતિક અને સદાચારી કલ્યાણને અદાલત તેમજ તેની શારીરિક સુખાકારી સાથે પણ તોલવું જોઈએ. માતાપિતા અથવા વાલીઓના અધિકારોને સંચાલિત કરતા વિશેષ કાયદાઓની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી શકે તેમ હોવા છતાં, આવા કિસ્સાઓમાં ઉદ્ભવતા તેના પેરેન્ટ્સ પેટ્રિયા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી અદાલતના માર્ગમાં એવું કંઈ નથી જે ટકી શકે.

૫૨. અપીલકર્તાની દલીલમાં ટ્રમ્પ કાર્ડ એ છે કે બાળક લાંબા સમયથી પિતા સાથે રહે છે. દલીલ આકર્ષક છે. પરંતુ તે જ એક ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ પરિબલને અવગણે છે. વિવિધ આદેશોનું ઉદ્દંઘન કરીને, તિરસ્કારની કાર્યવાહી શરૂ કરવા તરફ દોરીને, અપીલકર્તા બાળકની કસ્ટડી રાખવામાં સફળ રહ્યો છે. તે પોતાના ખોટા કામોનો લાભ લઈ શકતો નથી. ઉચ્ચ અદાલતે વિવાદિત ચુકાદાઓમાં આ પાસાઓનો વિગતવાર ઉલ્લેખ કર્યો છે."

૪૬. અમે સમજીએ છીએ કે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનો ઉદ્દેશ બેવડા ઉદ્દેશો પૂરા કરવાનો છે. પ્રથમ ઉદાહરણમાં, તે સુનિશ્ચિત કરવાનું છે કે બાળક શ્રેષ્ઠ વાતાવરણમાં વધે અને વિકાસ કરે. બાળકના શ્રેષ્ઠ હિતને અન્ય વિચારણાઓ કરતાં બાળકની શ્રેષ્ઠ વૃદ્ધિ અને વિકાસ અનુસાર કુટુંબ/કબજા વિવાદોના અગ્રદૂત પર મૂકવામાં આવ્યું છે. બાળકને ઘણીવાર પુખ્ત સંસ્થાના ભંગાણનો સામનો કરવો પડે છે. જ્યારે માતાપિતા એ સુનિશ્ચિત કરવાનું લક્ષ્ય રાખે છે કે બાળક પરિણામથી ઓછામાં ઓછું પ્રભાવિત થાય, ત્યારે બાળકના વિકાસને લગતી અનિશ્ચિતતાની અનિવાર્યતા ત્યાં સુધી રહે છે જ્યાં સુધી નવી દિનચર્યા ડૂબી ન જાય. જીવનસાથીઓના અલગ થવાની અસર બાળકો પર, માનસિક રીતે, ભાવનાત્મક રીતે અને અમુક હદ સુધી શારીરિક રીતે પણ, નગણ્યથી લઈને ગંભીર સુધી ફેલાયેલી છે, જે નજીવીથી લઈને નોંધપાત્ર રીતે ગંભીર હોઈ શકે છે. તેની એવી અસરો પણ હોઈ શકે છે જે વધુ તાત્કાલિક અને લાંબા સમય સુધી ટકી રહેવા માટે અસ્થાયી હોય છે, જેનાથી બાળકની પ્રગતિમાં નોંધપાત્ર નકારાત્મક પ્રતિક્રિયા થાય છે. જ્યારે આ અસરો અલગ થયેલા અથવા છૂટાછેડા લીધેલા દંપતિના દરેક બાળકને લાગુ પડતી નથી, ન તો કોઈ પણ બાળકને આ બધી અસરોનો અનુભવ થયો છે, ત્યારે ગેરસમજણના હાનિકારક જોખમો માતાપિતાનો

ઉદ્દેશ ટાળવાનો અને અદાલતનો ઉદ્દેશ છે. બાળકનો આ અધિકાર વ્યક્તિગત ગરિમા પર પણ આધારિત છે.[વિવેક સિંગ (સુપ્રા)].

૪૭. 'કલ્યાણ' સિદ્ધાંત પાછળનું બીજું સમર્થન એ જાહેર હિત છે જે બાળકોના શ્રેષ્ઠ વિકાસ સાથે સેવા આપે છે.તે સારી રીતે ઓળખાય છે કે બાળકો રાષ્ટ્રની સર્વોચ્ચ સંપત્તિ છે. મોટા કાપડમાં બાળકના યોગ્ય સ્થાનને ઘણા આંતરરાષ્ટ્રીય કરારોમાં માન્યતા આપવામાં આવી છે, જે આ દેશમાં પણ અપનાવવામાં આવે છે. બાળ કેન્દ્રિત માનવાધિકાર ન્યાયશાસ્ત્ર જે સમયાંતરે વિકસિત થયું છે તે એ સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે જાહેર કલ્યાણ બાળકનો યોગ્ય વિકાસ માંગે છે, જે રાષ્ટ્રનું ભવિષ્ય છે. [વિવેક સિંગ (સુપ્રા)].

૪૮. સુપ્રીમ કોર્ટે બંધુઆ મુકિત મોર્યા વિરુદ્ધ ભારત સંઘ અને અન્યો, (૧૯૯૭) ૧૦ એસસીસી ૫૪૯ માં નિરીક્ષણ કર્યું છે:

"૪.જ્યાં સુધી તેના સામાજિક અને શારીરિક સ્વાસ્થ્ય માટે અનુકૂળ વાતાવરણ સુનિશ્ચિત ન થાય ત્યાં સુધી આજનું બાળક આવતીકાલના સમાજના જવાબદાર અને ઉત્પાદક સભ્ય તરીકે વિકાસ કરી શકતું નથી. દરેક રાષ્ટ્ર, વિકસિત અથવા વિકાસશીલ, તેના ભવિષ્યને બાળકની

સ્થિતિ સાથે જોડે છે. બાળપણ સંભવિતતા ધરાવે છે અને સમાજના ભાવિ વિકાસની મર્યાદા પણ નક્કી કરે છે.બાળકો માનવતા માટે સૌથી મોટી ભેટ છે.માનવજાત પોતાની શ્રેષ્ઠ પકડ ધરાવે છે.માતા-પિતા પોતે તેમના માટે જીવે છે.તેઓ તેમનામાં જીવનના આનંદને મૂર્તિમંત કરે છે અને નિર્દોષતામાં તેમના રોજિંદા જીવનના સંઘર્ષમાં થાક અને કઠિન પરિશ્રમને દૂર કરે છે.માતા-પિતાને બાળકોની સંગતમાં શાંતિ અને સુખ મળે છે.બાળકો મનુષ્યમાં શાશ્વત આશાવાદ દર્શાવે છે અને હંમેશા માનવ વિકાસની ક્ષમતા પ્રદાન કરે છે.જો બાળકો વ્યાપક માનવ ઉત્પાદન સાથે વધુ સારી રીતે સજ્જ હશે, તો સમાજ તેમની સાથે ખુશ થશે. બાળકોની અવગણના કરવાથી સમગ્ર સમાજને નુકસાન થાય છે.જો બાળકો તેમના બાળપણથી સામાજિક, આર્થિક, શારીરિક અને માનસિક રીતે વંચિત રહે છે, તો રાષ્ટ્ર સામાજિક પ્રગતિ, આર્થિક સશક્તિકરણ અને શાંતિ અને વ્યવસ્થા, સામાજિક સ્થિરતા અને સારા નાગરિકત્વ માટે સંભવિત માનવ સંસાધનોથી વંચિત રહે છે.તેથી બંધારણના સ્થાપકોએ બાળકની ભૂમિકાના મહત્વ અને તેના શ્રેષ્ઠ વિકાસની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો છે.”

૪૯. આ જ લાગણીઓ અગાઉ રોઝી જેકબ વિરુદ્ધ જેકબ એ. ચક્રમક્કા, (૧૯૭૩) ૧ એસ.સી.સી. ૮૪૦ માં નીચેના શબ્દોમાં વ્યક્ત કરવામાં

આવી હતી:

“૧૫. ....બાળકો માત્ર સંપત્તિ નથી: ન તો તેઓ તેમના માતા-પિતા માટે માત્ર રમતની વસ્તુઓ છે. માતા-પિતાનો ભાગ્ય અને તેમના બાળકોના જીવન પર સંપૂર્ણ અધિકાર, આધુનિક બદલાયેલી સામાજિક પરિસ્થિતિઓમાં, મનુષ્ય તરીકે તેમના કલ્યાણની વિચારણાઓ તરફ વળ્યો છે જેથી તેઓ સમાજના ઉપયોગી સભ્યો બનવા માટે સામાન્ય સંતુલિત રીતે મોટા થઈ શકે.

૫૦. બાળકના વ્યક્તિત્વના વિકાસમાં માતાની ભૂમિકા પર ક્યારેય શંકા કરી શકાય નહીં. બાળકને માતા દ્વારા શ્રેષ્ઠ રક્ષણ મળે છે. કોઈ પણ બાળક માટે પોતાની માતાની સંગતમાં મોટું થવું એ સૌથી સ્વાભાવિક બાબત છે. બાળક માટે માતાની સંગત સૌથી સ્વાભાવિક બાબત છે. ન તો પિતા કે ન તો અન્ય કોઈ વ્યક્તિ બાળકને માતાની જેમ જ પ્રેમ, સ્નેહ, સંભાળ અને સહાનુભૂતિ આપી શકે છે. વધતી જતી સ્ત્રી બાળક માટે માતાની સંગત વધુ મૂલ્યવાન છે, જ્યાં સુધી કોઈ અનિવાર્ય અને ન્યાયી કારણો ન હોય ત્યાં સુધી બાળકને માતાની સંગતથી વંચિત ન રાખવું જોઈએ. માતાની સંગત હંમેશા સગીર બાળકના કલ્યાણમાં હોય છે. [વિવેક સિંગ (સુપ્રા)].

૫૧. પ્રતિવાદી નંબર ૩ ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ છે. તે કહેવાની જરૂર નથી કે તેને પ્રિયાંશી પ્રત્યે જબરદસ્ત પ્રેમ અને સ્નેહ છે. તેમની સાથેની વ્યક્તિગત વાતચીત દરમિયાન પણ તેમણે પોતાની જાતને ખૂબ જ સ્પષ્ટ કરી દીધી હતી કે તેઓ તેમની પુત્રી પ્રિયાંશી વિના જીવવાની સ્થિતિમાં નહીં હોય.તે સમયે, અમે હાથ જોડીને તેમને વિનંતી કરી હતી કે કોઈ સમાધાન થાય, પછી ભલે તેમણે તેમના માટે ખૂબ જ પ્રિય કંઈક બલિદાન આપવું પડે. રિટ અરજદાર સાથેની અમારી વાતચીત દરમિયાન, અમે એવી છાપ ઊભી કરી કે તે તેના પતિ અને પ્રિયાંશી સાથે અલગ રહેવા માંગે છે. તે જ સમયે, પ્રતિવાદી નંબર ૩ ખૂબ જ મક્કમ છે કે તે તેના માતાપિતાને છોડશે નહીં.

૫૨. અમારું માનવું છે કે માતાને તેના અધિકારથી વંચિત ન રાખવી જોઈએ, ખાસ કરીને નાની ઉંમર અને બાળક છોકરી હોવાના કારણે. દાદા-દાદી પ્રિયાંશીની ખૂબ સારી સંભાળ રાખી શકે છે, પરંતુ તે જ સમયે, તેઓ કુદરતી માતાનો વિકલ્પ ન હોઈ શકે. હકીકતમાં, આ જગતમાં માતાના પ્રેમનો કોઈ વિકલ્પ નથી. એવું લાગે છે કે દાદા-દાદી વૃદ્ધ છે. પ્રતિવાદી નંબર ૩ એક વ્યાવસાયિક છે અને ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ તરીકે પોતાને ખૂબ વ્યસ્ત રાખતો હોવો જોઈએ. હકીકતો અને સંજોગોની સંપૂર્ણતાને ધ્યાનમાં લેતા, બાળકનું કલ્યાણ માતાની જવાબદારી છે. આ

તબક્કે, અમે વિવેક સિંહ (સુપ્રા) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના કેટલાક અવલોકનો ટાંકવા યોગ્ય માનીએ છીએ કારણ કે જ્યાં સુધી હાથ પરના કેસની વાત છે ત્યાં સુધી તે ખૂબ જ યોગ્ય છે. વિવેક સિંહ (સુપ્રા) માં સુપ્રીમ કોર્ટે લગભગ એક સમાન સમસ્યાનો સામનો કરવો પડ્યો હતો. સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

આ અદાલત એ હકીકત તરફ આંખ આડા કાન કરી શકતી નથી કે અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી વચ્ચે કડવાશ, વિશ્વાસઘાત, ગુસ્સો અને તકલીફની તીવ્ર લાગણીઓ રહી છે, જ્યાં દરેક પક્ષને લાગે છે કે તેઓ જુદાઈ તરફ દોરી ગયેલા મુદ્દાઓ પરના તેમના ઘણા મંતવ્યોમાં 'સાચા' છે. પ્રતિવાદી પ્રત્યે અપીલકર્તાની નકારાત્મક લાગણીની તીવ્રતા તેની માતાને બાકાત રાખીને, તેના પિતાની સંગતમાં રહેલી સાયેશાની માનસિકતા પર સ્પષ્ટ અસર કરશે. બાળકને અન્ય માતાપિતા વિશેની પોતાની હકારાત્મક ધારણાઓ છોડવા માટે અપીલકર્તાના પ્રયાસની સંભાવના, એટલે કે માતા અને તેણીને અપીલકર્તાના દ્રષ્ટિકોણ સાથે સંમત થવા બદલ તેને નકારી શકાય નહીં, જેનાથી તેની માતા પ્રત્યે સૈશાનો પ્રેમ ઓછો થાય છે. દેખીતી રીતે, અપીલકર્તાએ, આ સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન, પ્રતિવાદીના હકારાત્મક લક્ષણો વિશે કંઈ કહ્યું ન હોત. બંને પક્ષો વચ્ચેના વૈવાહિક વિખવાદને પણ સૈશાએ સમજી લીધો

હશે, જે અપીલકર્તા દ્વારા માનવામાં આવે છે. મનોવૈજ્ઞાનિકો તેને 'પેરેન્ટલ એલિયેનેશન સિન્ડ્રોમ' તરીકે ઓળખાવે છે. તેની ઓછામાં ઓછી બે મનોવૈજ્ઞાનિક વિનાશક અસરો છે:

(I) પ્રથમ, તે બાળકને વફાદારીની સ્પર્ધાની વચ્ચે મૂકે છે, એક એવી સ્પર્ધા જે કદાચ જીતી શકાતી નથી. બાળકને પસંદ કરવા માટે કહેવામાં આવે છે કે પસંદગીના માતાપિતા કોણ છે. ગમે તે પસંદગી હોય, બાળક પીડાદાયક રીતે દોષિત અને મૂંઝવણ અનુભવે તેવી શક્યતા છે. આનું કારણ એ છે કે મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં, બાળક જે ઈચ્છે છે અને જરૂર છે તે દરેક માતાપિતા સાથે સંબંધ ચાલુ રાખવાનો છે, જે તેમના પોતાના સંઘર્ષોથી શક્ય તેટલું સ્વતંત્ર છે.

(II) બીજું, બાળકને વાસ્તવિકતાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં પરિવર્તન લાવવું જરૂરી છે. એક માતાપિતાને તમામ સમસ્યાઓ માટે સંપૂર્ણપણે જવાબદાર તરીકે અને કોઈ પણ હકારાત્મક લાક્ષણિકતાઓ વિનાના વ્યક્તિ તરીકે રજૂ કરવામાં આવે છે. આ બંને દાવાઓ એક માતાપિતાની વાસ્તવિકતાની વિકૃતિઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

ઉપરોક્ત ચર્ચા આપણને એવું અનુભવવા તરફ દોરી જાય છે કે થોડા

સમય માટે સાચેશા સાથે માતાની સતત સંગત એકદમ જરૂરી છે. તે પણ અંતર્ગત હોઈ શકે છે કે બાળકની ૪ ધ પેરેન્ટલ એલિયેનેશન સિન્ડ્રોમની કલ્પનાનું મૂળ વર્ણન ડૉ. રિચાર્ડ ગાર્ડનર દ્વારા "બાળ કસ્ટડી મુકદ્દમામાં તાજેતરના વિકાસ", ૫ એકેડેમી ફોરમ ભાગ ૨૯ ક્રમ નં. ૨ માં કરવામાં આવ્યું હતું. ૫ અમેરિકન એકેડેમી ઓફ સાયકોએનાલિસિસ, ૧૯૮૫). પ્રાથમિક જરૂરિયાત તેની માતાની સંભાળ અને પ્રેમની છે, જ્યાં તેણી તેના પ્રાથમિક સંભાળ આપનાર માતાપિતા રહી છે, તેને મનોવૈજ્ઞાનિક સાહિત્યના વિશાળ સમૂહ દ્વારા ટેકો આપવામાં આવે છે. પ્રયોગમૂલક અભ્યાસો દર્શાવે છે કે માતા શિશુ "બંધન" બાળકના જન્મથી શરૂ થાય છે અને જ્યારે માતાને અવેજી સંભાળ આપનાર દ્વારા બદલવામાં આવે છે ત્યારે બે મહિના જેટલા નાના શિશુઓ વારંવાર તકલીફના સંકેતો દર્શાવે છે. એક શિશુ સામાન્ય રીતે તેની માતાના અવાજને ચાર અઠવાડિયા સુધી પ્રાધાન્ય આપે છે, સક્રિય રીતે તેની હાજરીની માંગ કરે છે અને આઠ મહિના સુધી તેની ગેરહાજરીનો વિરોધ કરે છે, અને પ્રથમ વર્ષની અંદર તેની સાથે ઊંડો અને સ્થાયી જોડાણ રચાય છે. મનોવૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંત એવી ધારણા કરે છે કે માતા એ શિશુના નાના વિશ્વનું કેન્દ્ર છે, તેનો મનોવૈજ્ઞાનિક આધાર છે, અને તે "આપનારા કેટલાક વર્ષો સુધી આમ જ રહેવી જોઈએ." વિકાસલક્ષી મનોવૈજ્ઞાનિકો માને છે કે આ મૂળ બંધનની ગુણવત્તા અને તાકાત મોટાભાગે બાળકની તેની વ્યક્તિગત ક્ષમતાને પૂર્ણ

કરવાની અને અન્ય વ્યક્તિઓ અને માનવ સમુદાય સાથે જોડાણ બનાવવાની પાછળની ક્ષમતાને નિર્ધારિત કરે છે.

પ૩. "ટેન્ડર યર્સ રૂલ" ને વૈધાનિક માન્યતા મળી છે અને તેમાં અંતર્ગત કાયદાકીય નીતિ માત્ર સામાજિક ફિલસૂફી પર જ નહીં, પરંતુ વાસ્તવિકતાઓ અને નિર્દેશો પર પણ આધારિત છે કે ૫ વર્ષની વય પૂર્ણ ન કરી હોય તેવા સગીર બાળકોની કસ્ટડી સામાન્ય રીતે માતા સાથે હોવી જોઈએ, પછી ભલે તે હકીકત કે પિતા આવા સગીરોનો કુદરતી વાલી હોય. જ્યારે હેબીયસ કોર્પસની રિટ માટે ખસેડવામાં આવે અને બાળ કસ્ટડી કેસમાં સામાન્ય અને અંતર્ગત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવે, ત્યારે કોર્ટે બાળકના કલ્યાણના મુદ્દાનો નિર્ણય કરતી વખતે આ કાયદાકીય પ્રિસ્ક્રિપ્શનને ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે. વર્તમાન કેસમાં પ્રિયાંશી માત્ર ૧૪ મહિનાની છે. પક્ષકારો હિંદુ છે અને "ટેન્ડર યર્સ રૂલ", જે કાયદેસર રીતે માન્ય છે, તેમના કેસમાં તરત જ આકર્ષાય છે અને તેમના કલ્યાણનો ન્યાય કરવામાં તેને અવગણવું જોઈએ નહીં.

પ૪. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અરજી સફળ થાય છે અને આથી તેને મંજૂરી આપવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી નંબર ૩ ને સગીર પ્રિયાંશીની કસ્ટડી તેની માતા એટલે કે રિટ અરજદાર વહેલામાં વહેલી તકે

સોંપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. જો કે, અમે સ્પષ્ટ કરવા માંગીએ છીએ કે આ આદેશ કામચલાઉ પ્રકૃતિનો છે અને તે ભવિષ્યમાં ઊભી થઈ શકે તેવા સંજોગો અનુસાર સમીક્ષા માટે ખુલ્લો છે અને આવા સંજોગોમાં, પક્ષો યોગ્ય રાહત માટે સક્ષમ અધિકારક્ષેત્રની અદાલતમાં અરજી કરવા માટે સ્વતંત્ર રહેશે. અમારો એવો પણ મત છે કે સગીર બાળકોના શ્રેષ્ઠ હિતો માટે જરૂરી છે કે તેઓ પિતાના સ્નેહ અને સંગતથી સંપૂર્ણપણે વંચિત ન રહે અને તેથી, પ્રતિવાદી નંબર ૩ માટે કોઈપણ સમયે પ્રિયાંશીને જોવા અને મળવા માટે રિટ અરજદારના માતાપિતાના ઘરની મુલાકાત લેવાનું ખુલ્લું રહેશે. જો પ્રતિવાદી નંબર ૩ પ્રિયાંશીને મળવા માંગે છે, તો તેને રિટ અરજદાર અથવા તેના પરિવારના કોઈપણ સભ્યો દ્વારા પ્રતિબંધિત કરવામાં આવશે નહીં.

૨૨. આ અદાલતે દિવ્યાકુમારી કેવલકુમાર ભટ્ટ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં પણ ૭ મહિનાની ઉંમરના બાળકની કસ્ટડી માતાને સોંપી હતી. અદાલતના કેટલાક તારણો અને અવલોકનો પુનઃઉત્પાદિત કરવા જરૂરી છે.

“૭. અમે શબ-બાળક (અવ્યાંશ) ને તંદુરસ્ત સ્થિતિમાં દાદા-દાદી સાથે જોઈ શક્યા. આપણે એ પણ જોઈ શકીએ છીએ કે અરજદારની માતા તેના દાદા સાથે વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા લુનાવાડા કોર્ટમાંથી જોડાઈ

હતી. વ્યાપક રીતે બંને વિદ્વાન વકીલોની વાત સાંભળવામાં આવે છે અને મુકદ્દમા કરનાર પક્ષકારોને પણ બાળકની કસ્ટડીના મુદ્દા પર તેમની હરીફ દલીલો રજૂ કરવાની તક આપવામાં આવે છે. બંને પક્ષોના આક્ષેપોમાં પ્રવેશ્યા વિના, તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે બાળક પ્રતિવાદી નંબર ૩ સાથે રહ્યું- પતિ જેણે તે અકાળ બાળક હોવાના આધારે કસ્ટડી સોંપવાનો વિરોધ કર્યો હતો અને ફરીથી, કોવિડ-૧૯ વાયરસને કારણે રોગચાળાને કારણે, ઉત્તરદાતાઓ બાળકને લુનાવડા ખાતેની માતા પાસે મોકલવા માંગતા નથી, દેખીતી રીતે કોઈ પણ સ્વાસ્થ્ય સમસ્યાની સ્થિતિમાં બાળકની તેમની ચિંતાને કારણે. તે જ સમયે, આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે માતા સંપૂર્ણ રીતે ઉશ્કેરાયેલી છે અને ઉત્સાહપૂર્વક વિનંતી કરે છે કે લુનાવાડા અને આસપાસના વિસ્તારમાં પણ તબીબી સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ છે.

એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૩ અનુસાર, તેણી બાળકને પાછળ છોડીને ઘરેથી નીકળી ગઈ હતી, જ્યારે પોતે અરજદારના કહેવા મુજબ, જ્યારે બાળક માત્ર પાંચ મહિનાનું હતું ત્યારે તેણીને બહાર કાઢવામાં આવી હતી અને, લગભગ ત્રણ મહિના વીતી ગયા છે, તે માત્ર ૭ મહિનાના બાળકનો કબજો મેળવવા માટે એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ દોડી રહી છે. બાળકની અત્યંત નાની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને, જેને તેની માતાથી દૂર રાખી શકાતું ન હતું, અમે

અરજદારની વિનંતીને સ્વીકારવા માટે રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો જરૂરી માનીએ છીએ, આ તબક્કે વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી પંડ્યાની ઔપચારિક રીતે જવાબમાં સોગંદનામું દાખલ કરવાની વિનંતીને મંજૂરી આપ્યા વિના કારણ કે આ ચોક્કસપણે મુકદ્દમાનો એક પ્રકાર છે જ્યાં પક્ષકારોને લાંબા સમય સુધી દલીલો અને મુકદ્દમાની છૂટ આપી શકાય છે જ્યારે બાળકની કસ્ટડી માતાને સોંપવામાં આવે છે. આ વહેલામાં વહેલી તકે થવા દો. માતૃત્વની ઉષ્મા અને રક્ષણમાં સ્વીકારવું એ બાળકનો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે. તેમના સ્વાસ્થ્ય અને મુખ્ય પોષક આહારનો પાયો માતાનું દૂધ છે. તેને આ મૂલ્યવાન જરૂરિયાતોથી વંચિત ન રાખી શકાય. બાળકના સારા અને સંપૂર્ણ સ્વાસ્થ્ય, વૃદ્ધિ અને વિકાસ માટે, સામાન્ય રીતે માતાની દેખરેખ આવશ્યક છે. બાળક પાસે તેના કલ્યાણના અધિકારની સ્થાપના માટે ન્યાયના દરવાજા ખખડાવવા માટે તેનો કોઈ અવાજ કે સાધન કે ક્ષમતા નથી. તે એક સ્વયંસિદ્ધ સત્ય છે કે માતાપિતા, પિતા અને માતા બંનેએ સગીરના કલ્યાણની સંભાળ રાખવી જરૂરી છે અને તેમને કુદરતી વાલીઓ તરીકે ગણવામાં આવે છે અને તેમ છતાં, આવા નાના બાળકના કલ્યાણ માટે કાયદાકીય અર્થઘટનના કડક આગ્રહને આવકારવામાં આવશે નહીં. તે સામાન્ય કાયદો છે કે ઓછામાં ઓછું પાંચ વર્ષની ઉંમર સુધી બાળકનો કબજો માતા પાસે હોવો જરૂરી છે.

રે મેક ગ્રેથ (૧૮૯૩,૧ ભાગ ૧૪૩) માં લિન્ડસે, એલ. જે. નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે, "અદાલતની વિચારણા માટેની મુખ્ય બાબત બાળકનું કલ્યાણ છે. પરંતુ બાળકનું કલ્યાણ માત્ર પૈસા દ્વારા માપવામાં આવતું નથી, ન તો માત્ર શારીરિક આરામ દ્વારા. 'કલ્યાણ' શબ્દને તેના વ્યાપક અર્થમાં લેવો જોઈએ. બાળકના નૈતિક અને ધાર્મિક કલ્યાણની સાથે સાથે તેની શારીરિક સુખાકારીને પણ ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. પ્રેમના સંબંધોની પણ અવગણના કરી શકાતી નથી."

૮. અરજદાર-માતા દાદા-દાદી સાથે રહે છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અને બાળક માટે પ્રતિવાદી નંબર ૩ ની ચિંતાને ધ્યાનમાં રાખીને, તેને બાળકને અરજદારની માતા પાસે લઈ જવા દો અને તે અન્ય તમામ વિવાદાસ્પદ મુદ્દાઓને બાજુએ રાખીને અનુકૂળ વાતાવરણ ઊભું કરવાની ખાતરી પણ કરી શકે છે. પતિ-પત્ની વચ્ચેના વિવાદોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમારો અભિપ્રાય છે કે આ બાબતમાં કોઈ સત્તામંડળની હાજરીની જરૂર છે જે સરળતાથી સોંપવાની પ્રક્રિયા પર દેખરેખ રાખી શકે અને તેથી, નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે બાળકને અરજદાર-માતાને પહેલામાં પહેલી તકે, જિલ્લા અદાલત, લુનાવાડા ખાતે વિજ્ઞાન મુખ્ય જિલ્લા ન્યાયાધીશની હાજરીમાં સોંપવામાં આવશે. તે જ ૦૬/૧૧/૨૦૨૦ પર અથવા તે પહેલાં કરવા દો."

૨૩. ખલીલ જિબ્રાનને 'બાળકો પર' યાદ કરતા જે માતાપિતાને યાદ અપાવે છે કે "તમારા બાળકો તમારા બાળકો નથી. તેઓ પોતાના માટે જીવનની ઝંખનાના પુત્રો અને પુત્રીઓ છે. તેઓ તમારા દ્વારા આવે છે પણ તમારામાંથી નહીં અને ભલે તેઓ તમારી સાથે હોય પણ તેઓ તમારા નથી."

૨૩.૧ તેમના શબ્દો કે "તેમના આત્માઓ આવતીકાલના ઘરમાં રહે છે" અને નિર્ધારિત રાશન તેમજ એ હકીકત કે તે પતિ અને પતિનો પરિવાર છે જેની કસ્ટડીને અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવે છે, તેને ધ્યાનમાં રાખીને, આ મુદ્દાને ઉકેલવાની જરૂર છે. માતા-પિતા અને વાલીના અધિકારોની વાત કરતી વખતે વિશેષ કાયદાની નોંધ લેતી વખતે પણ અદાલતોએ ધાર્યું છે તેમ, અદાલત હંમેશા તેના માતા-પિતાના પેટ્રીયા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે જવાબદાર છે અને તેણે બાળકની આરામ, સંતોષ, બૌદ્ધિક, નૈતિક, નૈતિક અને શારીરિક વિકાસ અને આસપાસના અન્ય તમામ સંજોગોને જરૂરી મહત્વ આપવાની જરૂર રહેશે. બાળકનું શ્રેષ્ઠ હિત એ બાળકનું કલ્યાણ છે જે માત્ર અદાલતના નિર્ણયને સંચાલિત કરવાની જરૂર છે.

૨૪. જ્યાં સુધી હિંદુ લઘુમતી અને વાલીપણું કાયદાની વાત છે, ત્યાં સુધી ટેન્ડર વર્ષના નિયમમાં જરૂરી છે કે નાની ઉંમરના બાળકોની કસ્ટડી માતા સાથે હોવી

જોઈએ અને બાળકો માટે માતાનું રક્ષણ અનિવાર્ય છે. ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૬ પાંચ વર્ષની છોકરીને સામાન્ય રીતે તેની માતા બનવા માટે કુદરતી વાલીની વાત કરે છે અને ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૩ એવી જોગવાઈ કરે છે કે અદાલત દ્વારા કોઈ પણ વ્યક્તિની હિન્દુ સગીરના વાલી તરીકે નિમણૂક અથવા ઘોષણા કરવામાં, સગીરનું કલ્યાણ સર્વોચ્ચ વિચારણા રહેશે. આમ તે વાલી જાહેર કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે બાળકની સર્વોચ્ચ વિચારણાની વાત કરે છે. શ્રીમતી સુરિંદર કૌર સંધુ વિરુદ્ધ હરબક્સ સિંહ સંધુ અને અન્ય, ૧૯૮૪ (૩) એસ.સી.સી. ૬૯૮ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અહેવાલ આપ્યો છે કે કલમ ૬ ની જોગવાઈ સગીરના કલ્યાણ માટે શું અનુકૂળ છે તે સર્વોચ્ચ વિચારણાને રદ કરી શકતી નથી.

૨૫. આ બાબતમાં, આ અદાલત માટે આ અરજીને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂરિયાત અસાધારણ સંજોગોમાં પણ છે જ્યારે સમાજ કોવિડ-૧૯ વાયરસને કારણે રોગચાળાની પકડમાં છે અને કૌટુંબિક અદાલતો કસ્ટડીની બાબતો હાથ ધરી રહી ન હતી અને પરચુરણ બાબતો સાથે મર્યાદિત રીતે વ્યવહાર કરી રહી હતી ફરીથી, કસ્ટડીની બાબતોમાં બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળની અરજીની જાળવણી ઉપર ઉદ્દેખિત બાબતોમાં સારી રીતે ચર્ચા કરવામાં આવે છે અને સ્થાપિત થાય છે અને કોઈ સ્વતંત્ર તારણોને પાત્ર નથી અને તેથી, જ્યારે એક નાનું બાળક કુદરતી વાલી માતાની હૂંફથી વંચિત હોય, ત્યારે આ સંદર્ભમાં કોઈ

વાંધો કોઈપણ મનોરંજનને પાત્ર નથી.

૨૬. ફરીથી, તાત્કાલિક કિસ્સામાં, જેમ કે જોઈ શકાય છે, વિવાદ બાળકની કસ્ટડી આપવાના સંબંધમાં છે. પક્ષકારો વચ્ચે છૂટાછેડાના સંદર્ભમાં કોઈ વિવાદ નથી, જે પરંપરાગત રીતે લેવામાં આવે છે, જો કે, બાળકણો કબજો એક ગંભીર ચર્ચા છે, જેનો કોઈ લેખિત પુરાવો નથી. બંને પક્ષો વચ્ચે હરીફાઈ છે અને સ્વીકાર્યું છે કે, સિદ્ધપુર રબારી સમુદાય પાસે પણ મધ્યસ્થી કરવા માટે કોઈ લેખિત બંધારણ નથી અને અહીં ઉપર વિગતવાર ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ, જ્યારે અદાલતે વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા તેમની સાથે વાતચીત કરી ત્યારે કોઈ પણ નેતાને કાયદો કેવી રીતે કાર્ય કરે છે તેની કોઈ જાણકારી નહોતી. આવા સંજોગોમાં, આ અદાલત માતાને તેની ઉંમર, પારિવારિક સંજોગો, પિતાની નોકરી, તેના પરિવારથી દૂર કર્યું જાતે, તેની સગાઈની સ્થિતિ અને નજીકના ભવિષ્યમાં તેના લગ્નને ધ્યાનમાં રાખીને, તેના બાળકની કસ્ટડી અને સમુદાયના નેતાઓના હરીફ વલણ અંગે કોઈ લેખિતની સંપૂર્ણ ગેરહાજરી અને ખાસ કરીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશ, સિટી સિવિલ એન્ડ સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદનો અહેવાલ, જેણે ખૂબ જ સ્પષ્ટ કર્યું છે કે બાળક માતા સાથે ખૂબ આરામદાયક હતું અને તેણી તેના માટે ઝંખતી હતી. અહીં બાળકના પ્રતિવાદી નંબર ૪-પિતાએ અરજદાર સાથે ફરીથી જોડાવાની ઇચ્છા દર્શાવી છે, જોકે ભૂતકાળના અનુભવોને કારણે પતિ-પત્ની તરીકે સાથે રહેવાની અસમર્થતા વ્યક્ત કરતા તેણીના પોતાના ઇનકાર ઉપરાંત, તેણે પોતાની સગાઈ પણ કરી લીધી છે અને નજીકના

ભવિષ્યમાં જણાવ્યા મુજબ, તેની મંગેતર સાથે લગ્ન કરવાના છે. છૂટાછેડામાં વધારે સમય લાગ્યો નથી અને તેણે પોતાને અન્યત્ર જોડવાનું પસંદ કર્યું છે, જો કે તે હકદાર છે અને વ્યક્ત કર્યું છે કે બાળકની કસ્ટડીની સંભાળ રાખવા માટે, તેના માટે લગ્ન કરવા જરૂરી હશે, કોર્ટ આવા કારણોસર પ્રભાવિત નહીં થાય. હકીકત એ છે કે માતાએ હંમેશાં વિનંતી કરી છે કે તેણે કોઈ પણ સમયે બાળકનો કબજો આપ્યો નથી. તેણીએ ક્યારેય છૂટાછેડા અને તેના જીવનને નવેસરથી શરૂ કરવા માટે તેના અન્યત્ર લગ્ન કરવા પર સવાલ ઉઠાવ્યો ન હતો, જેની સગાઈ પણ એક વધારાનું કારણ છે કે જ્યારે માતા એટલી આતુર હોય છે અને પુત્રીની કસ્ટડી માટે દાવો કરી રહી હોય, ત્યારે જવાબ આપનાર નંબર ૪ ની પત્ની પર કોર્પસ દબાણ કરી શકાતું નથી, જ્યારે કુદરતી માતા અને વાલી તેની કસ્ટડી મેળવવા માટે ઝંખના કરે છે. દીકરીનો કબજો માતાને આપવાનો ઇનકાર કરવા માટે કાયદેસર રીતે કોઈ નિષ્ક્રિયતા આધારો અસ્તિત્વમાં નથી. માત્ર કાયદાકીય અને તકનીકી વિચારણાઓથી જ નહીં, પરંતુ અરજદારની માતાને કસ્ટડી સોંપવાથી બાળકના હિતમાં શ્રેષ્ઠ સેવા મળશે તેવા વ્યવહારિક અને વાસ્તવિક પાસાઓથી પણ અદાલતને જે અસર થઈ છે. માતાની અમર્યાદિત સંભાળ અને બાળક પ્રત્યેના બિનશરતી પ્રેમનો કોઈ વિકલ્પ હોઈ શકે નહીં, પિતાના દાદા-દાદી સિવાય.

૨૭. જ્યાં સુધી ૯.૫૦ લાખ રૂપિયાની રકમની વાત છે, તે દરેક માટે ચિંતાનો

વિષય હોવાનું જણાય છે, જે પ્રતિવાદી નંબર ૪ ના પરિવાર અનુસાર બાળકની કસ્ટડી સોંપવા માટે નક્કી કરવામાં આવેલી રકમ છે, જે એક અવરોધ છે. કાં તો તે પત્નીની કાયમી ખોરાકી માટે હોઈ શકે છે અથવા જો બાળકની કસ્ટડી અરજદાર-માતાને સોંપવામાં આવે, તો તે જ બાળકની જાળવણી માટે હોઈ શકે છે. બાળકની કસ્ટડી જાળવી રાખવા માટે જે પિતા દ્વારા આપવામાં આવેલી ૯.૫ લાખ રૂપિયાની રકમ ન હોઈ શકે. સોગંદનામાનો એક સમૂહ જણાવે છે કે ખોટા કામ માટે દંડ લાદતી વખતે પતિએ આ ચૂકવ્યો છે. આ રકમ માટે માથાને લેબલ કરવા માટે માથાને લેબલ કરવાના પાસામાં પ્રવેશ કર્યા વિના, બાળકના કલ્યાણ માટે જમા કરાવવાનું નિશ્ચિત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, જે અરજદારના માતા-પિતા દ્વારા આ આદેશની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર જમા કરાવવામાં આવશે, જેના માટે તેઓ પણ સંમત થયા છે અને તે ૭ વર્ષના સમયગાળા માટે ભંડોળ અને માતાના સંયુક્ત નામે જમા કરાવવાનું નિશ્ચિત કરવામાં આવશે અને આ રકમનો ઉપયોગ તેણીના ઉચ્ચ શિક્ષણ માટે કરવામાં આવશે. જો કોઈ પણ સમયે જાળવણીનો મુદ્દો ઊભો થાય, તો કોર્ટ ભંડોળના ઉચ્ચ અભ્યાસ માટે ફાળવવામાં આવેલી આ રકમને ધ્યાનમાં લેશે.

૨૮. પરિણામે, આ અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવે છે. કોર્પસની કસ્ટડી અરજદારની માતા પાસે હોવી જોઈએ અને તે લગભગ ૧૧:૦૦ વાગ્યે ૩૦/૦૬/૨૦૨૧ પર સિટી સિવિલ એન્ડ સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશ, સિટી સિવિલ એન્ડ સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદની હાજરીમાં અરજદારની માતાને સોંપવામાં આવશે.

૨૮.૧. ૯.૫૦ લાખ રૂપિયા (માત્ર ૯ લાખ અને ૫૦ હજાર રૂપિયા) ની રકમ અરજદારના પિતા દ્વારા બે અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર આ અદાલતમાં જમા કરાવવાની રહેશે, જે અરજદાર અને ભંડોળના સંયુક્ત નામે સાત વર્ષના સમયગાળા માટે જમા કરાવવાની રહેશે. કોર્ટની પરવાનગી વિના, આ સમયગાળા દરમિયાન, રકમ ઉપાડી શકાશે નહીં. આ રકમનો ઉપયોગ ભંડોળના શૈક્ષણિક હેતુ માટે કરવામાં આવશે.

૨૮.૨ જો પિતા ઇચ્છે તો મહિનામાં બે વાર રવિવારના રોજ સવારે ૧૦:૦૦ થી ૧૨:૦૦ વાગ્યાની વચ્ચે મુલાકાત લેવાનો અધિકાર આપો. પક્ષો દ્વારા આની વધુ વિગતો તૈયાર કરી શકાય છે અને કોઈ પણ અડચણની સ્થિતિમાં, ગુજરાત રાજ્ય કાનૂની સેવા સત્તામંડળના સભ્ય સચિવ દ્વારા તેનું સમાધાન કરવામાં આવશે.

૨૯. સમુદાયના નેતાઓને સાવચેતીનો એક શબ્દ, જેમણે ભવિષ્યમાં કોઈ પણ કાનૂની પૃષ્ઠભૂમિ વિના આ કાર્ય જાતે હાથ ધરવાને બદલે, કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ હેઠળ તાલુકા કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અથવા જિલ્લા કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળનો સંપર્ક કરવો જોઈએ, જ્યાં લોક

અદાલત અને/અથવા મુકદ્દમા પહેલાના તબક્કે કોઈ સમાધાન કરવામાં આવશે, જે કોર્ટના હુકમનામામાં પરિણમશે. કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ તરફથી માત્ર યોગ્ય માર્ગદર્શન જ નહીં મળે, પરંતુ પક્ષોના અધિકારોનું સંચાલન કરવા માટે આવા કોઈપણ સમાધાન માટે તેની કાનૂની અને બંધનકર્તા અસર પણ હશે. સભ્ય સચિવ, જી.એસ.એલ.એસ.એ. સમુદાયના નેતાઓ દ્વારા પરિસ્થિતિને વધુ સારી રીતે સંભાળવા માટે આ દિશામાં કાનૂની જાગૃતિ ફેલાવવાની ખાતરી કરી શકે છે. તે મુજબ અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(સોનિયા ગોકાણી, ન્યાયમુર્તી)

(ગીતા ગોપી, ન્યાયમુર્તી)

૩૦. આજે ખુદી અદાલતમાં જ્યારે આ બાબતનો નિકાલ કરવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રતિવાદી નંબર ૪ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી રંગરેડે આ આદેશ પર રોક લગાવવાની વિનંતી કરી છે જેથી પ્રતિવાદી નંબર ૪ આ ચુકાદા અને આદેશ પર સવાલ ઉઠાવવા માટે સર્વોચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરી શકે.

૩૦.૧ અરજદાર વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ, સુશ્રી અર્યના આચાર્ય દ્વારા આનો સખત વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે.

૩૦.૨ બાળકની ઉંમરને ધ્યાનમાં રાખીને અને અરજદારની માતાને કસ્ટડી સોંપવા માટે અમને સંતુષ્ટ કરનારા કારણો માટે, અમે પ્રતિવાદી નંબર ૪ ની વિનંતીને સ્વીકારતા નથી.

૩૧. બાળકને પરિવાર/પ્રતિવાદી નંબર ૪ દ્વારા સિદ્ધપુર પોલીસ સ્ટેશનમાં લાવવામાં આવશે, જેને મહિલા અધિકારી સાથે અમદાવાદની સિટી સિવિલ એન્ડ સેશન્સ કોર્ટમાં લાવવામાં આવશે. બાળકની સાથે પ્રતિવાદી પિતા હશે, જો તે ઈચ્છે તો, જે સિટી સિવિલ એન્ડ સેશન્સ કોર્ટ, અમદાવાદની વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશની હાજરીમાં અરજદાર-માતાને ભંડોળ સોંપશે. જો અરજદારની માતાને પોલીસની કોઈ મદદની જરૂર હોય, તો વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશ જરૂરી વ્યવસ્થા કરશે.

૩૨. વિશેષ ગુનાહિત અરજી નંબર ૮૦૦૭/૨૦૦૦ ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને ફોજદારી પરચુરણ અરજી નંબર ૨/૨૦૨૧ નો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(સોનિયા ગોકાણી, ન્યાયમુર્તી)

(ગીતા ગોપી, ન્યાયમુર્તી)

એમ. એમ. મિર્ઝા

વિષય: હેબીયસ કોર્પસ રિટ અરજી દ્વારા સગીર પુત્રીની કસ્ટડી માતાને સોંપવા  
અંગેનો ચુકાદો.

*This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.